

МИКОЛА
ТЕРЕЩЕНКО

УЖИНОК

ДЕРЖЛІТВИДАВ УКРАЇНИ

A0109

~~A0102487~~

**МИКОЛА
ТЕРЕЩЕНКО**

УЖИНОК

ПОЕЗІЇ

**ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ 1946**

И. П. Тарасов

1941-1945

A decorative floral wreath with the text "1941-1945" centered within it. The wreath is composed of various flowers, including roses and smaller blossoms, interspersed with leaves and clusters of grapes. The text is rendered in a bold, serif font.

СТАЛЕВА РАДЯНСЬКА ВІТЧИЗНА

ВЕДЕ НАС СТАЛІН

Не пийте забродам з наших рік води,
не рвіть плодів з колгоспного їм саду!
Наш рідний край не пустить їх орди,
отруйне жало вирве супостату.

Веде нас Сталін в славі бойовій,
вітчини нашої незламної водій!

Їм не косити наших нив рясних,
і на токах врожаю не збирати...
Розчавим ми, мов гусінь, танки їх,
зітрем на порох кодро їх пихате!

Веде нас мудрий Сталін у двобій,
натхненник наших переможних дій!

Їм не спинить наш бойовий розгін,
не погасить народів дружбу чисту.
Узбек, українець, руський і грузин
зуміють гідну відсіч дати фашисту!

Веде нас Сталін за вітчизну в бій,
щоб захистить найбільшу з наших мрій!

Їм не скорить і той невільний люд,
що вже чекає нас давно в надії...
Ми чуєм їх... І визволимо з пут!
Тож начувайтесь, хижі лиходії...

Веде нас Сталін в славі бойовій.
Він мов маяк на кулі всій земній!

Мов ластівка дзвенить мале дитя,
і тепло так рука стискає рідна...
Кат замахнувся на сонячне життя.
Відплатим ми, потворо жалюгідна!

Веде нас Сталін в переможний бій,
найбільший бій в історії людській!

1941

СТАЛЕВА РАДЯНСЬКА ВІТЧИЗНА

З степів і заводів, з узгір і долин,
під шелест діброви, під гомін машин,
за рідну країну йдемо ми на бій,
щоб хижого ворога знищить мерщій!

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
                        мов леви,
  в бої!

Наш край облягали не раз вороги, —
нешадно змітали ми їх до ноги...
Заслався весь обрій пекельним огнем.
За справу священну ми гнівно ідем!

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
                        мов леви,
  в бої!

Тут сонце нам сяє, і тут ми зросли,
а волю свою ми в боях здобули...

І всяк за вітчизну, за братню сім'ю
віддасть без вагання всю силу свою!

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
        мов леви,
                        в бої!

І раннім світанком, і в п'ятні нічній
нам серце підкаже, де ворог лихий.
Під гомін моторів, під гуркіт танкет —
за Сталіна!

        за Батьківщину!
                        Вперед...

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
        мов леви,
                        в бої!

КАРИ

Вони наважилися стати
супроти нас?..

Мов буря ми!
Зметуть огнем їх автомати,
гармати,
армія,
громи!..

Хай завивають пси скажені,—
їх спопелить
грозовий гнів!
Палають блискавки огненні
священних
наших
почуттів.

Звелась над обрієм почвара,
край неба кігті простягла.
Змести їх геть!
Фашистам —
кари!

Ми знищим кодро їх догла.

Щоб збувся світ навік облуди,
тортур,
насильства
і образ...

І більше вже в дітей не буде
цілять їх огнеметний сказ.

Щоб більше нашої країни
зухвалий ворог не чіпав, —
на хижий світ,

мов кара,
лине

грозовий гнів
червоних лав!

1941

СЕСТРА

Моїй сестрі Софії

Стою я серед гаю,
де виростала ти.
І стиха я питаю
у бистрого ручаю,
сестрицю де знайти.

„Хіба не чув за неї? —
струмок прогомонів. —
Давно сестри твоєї,
чуйної, як лілеї,
немає між гаїв.

Вона пішла із хати
в світанковій імлі.
Схилившись край огради,
взяла пучечок м'яти,
припавши до землі.

І слідом за тобою
сестра пішла туди,
де чути клекіт бою
за дальньою рікою,
щоб там тебе знайти.

Щоб рідного там брата,
у ранах і в крові,
в бою перев'язати
і кров затамувати,
що лється по траві.

І винести героя
під кулями й огнем
з пекельного двобою, —
засмаглою щокою
схилившись над бійцем.

Вона до всього чула!
Коли б її саму
не зачепила куля,
не впала б десь зозуля
у бойовім диму...“

І я згадав в тій хвилі,
під шепоти струмка,
і дивну млюсть у тілі,
і забуття в безсиллі,
коли сестри рука

мені в'язала рани
на тілі ніжно так;
в кривавому ж тумані
горіла в хвилюванні
любов в її очах.

І зойкнула в тривозі
під кулями сестра...

Я згадую ще й досі
той погляд у знеможі.
А десь гуло „ура“!

Не став я більш питати.
В світанковій імлі
вставали денні шати.
На згадку взяв я м'яти,
схилившись до землі.

1942

* * *

Під вишнею розлогою
струмочок гомонить.
Він кличе нас дорогою
у затінку спочить.

Так любо тут годиною
вдивлятись у хмарки.
Коли б над Україною
тепер не час такий!

Пройшов землею ніжною
тяжкий німецький крок.
Під зламаною вишнею
скривавлений струмок.

Під вишнею недугою
скатована сестра.
І кров тече яругою
до рідного Дніпра.

І кличе кров з-під Києва
до кари і до мсти.
Хай гине кодро змієве,
летить під три чорти!

Хоч вишня над дорогою
з струмочком гомонить, —
не матиму я спокою,
поки мій край горить!

Поки лежить під вишнею
скатована сестра,
і кров землею ніжною
стікає до Дніпра.

1942

СОЛОНЧАКИ

Од сліз дітей, жінок і матерів
солончаками вкрилася земля.
Там помста лиш росте і родить гнів
у кожному серці кращого з синів!

Немов ропою, вкрилася рілля
від туги сиріт і жалоби вдів.
Та кров'ю німців змиєм ми поля,
щоб не ціляли більше в немовля!

Гіркий полин в краю солончаків,
де танком проповзає хижа тля.
Ми здобрим ниви трупом хижаків!
Бує помста. Пломеніє гнів.

І вродить нива. І зітхне земля.
Без мук, без катування, без жалів.
Плодами скрізь укриється гілля.
Всміхнеться мати. Задзвенить маля.

Од сліз дітей, жінок і матерів,
немов ропою, вкрилася рілля.
Гіркий полин в краю солончаків.
Та кара йде! Гуде народний гнів!

1942

ЩО ДЛЯ ПЕРЕМОГИ ТИ ЗРОБИВ

Падають сніжинки на шинелі,
іскряться на зорях у бійців.
Занесли метелиці оселі,
і лежать замети між кущів.

Шие ньєкя рукавиці сину,
а сестра білизну для братів.
Злився цілий край в одну родину.

Що для перемоги ти зробив?

В небесах вечірніх позолота,
і льодок блищить від промінців.
У заулку скригнули ворота.
Синій сніг на стежці зарипів.

Подруга—стахановка—дружина
на завод спішить ще до огнів.
За станком рука її невпинна...

Що для перемоги ти зробив?

Сніг поля вкриває килимами,
паморозь лежить серед садів.
І дідусь вартує коло брами,
стереже зерно для земляків.

Тут великі цей рік урожаї.
Для бійців пшениця із ланів!
Дід обходить стайні та сараї.

Що для перемоги ти зробив?

На світанку застилає іней
і містки й стовпи серед шляхів.
Ледве бачить льотчик із кабіни
вартових серед пухких снігів.

Та махнув привітно він з туману,
як побачив молодих бійців.
Ми виходимо на варту рано...

Що для перемоги ти зробив?

1941

ВІДПОВІДЬ СЛОВ'ЯН

Оскаженіло геть фашистське кодро люте!
У них єдиний план:
зухвало цілий світ у кайдани закути
і знищить всіх слов'ян.

Та з Волги і Дніпра, з Дунаю і Стоходу
пішла луна кругом:
— Ніколи не будуть слов'янському народу
на цій землі рабом! —

І в Чехії, і в Польщі, і на Буковині,
і в Сербії, — встають
слов'яни збройно скрізь, і вража кров там нині
тече, мов каламуть.

І наче меч слов'ян, міцна їх оборона —
червоних лав полки.
Ущент, догла зітре вас Армія Червона,
фашистські хижакі!

1941

ВІНОК СЛАВИ

З високого бугра, із-за густих кущів,
на березі крутім, над бистою рікою, —
все промовляє нам про рідний край без слів,
нагадує про щастя, взяте нами з бою.

Де мати жде стара щодня своїх синів
і клен вітає нас верхівкою рясною, —
там кожен за свій край віддав би решту днів,
готовий у бою пожертвувати собою.

Розвідник і танкіст, зенітник і пілот!
Всіх нас послав у бій за рідний край народ.
де лється кров людей на камінь і на трави.

Вперед же на катів! Розвієм їх у прах!
А пам'ять про героїв буде жить в віках
осяяним вінком нев'янучої слави.

1941

ДІВЧИНА З УКРАЇНИ

ДІВЧИНА З УКРАЇНИ

Я дівчину стрів з України,
овіяну запахом трав.
Лиш стиснула кінчик хустини,
коли я у неї спитав
про брата, про батька, про неньку,
про рідну країну мою...
Поблідло їй личко біленьке, —
не стримала тугу свою.

„Скатовано батька... А мати —
вся сива й бліда на виду.
Вдягла гімнастерку я брата,
що вмер, як герой, на посту“.
Мордують фашисти Вкраїну.
Та кличе на помсту вона!
І стерла з повіки краплину
дівоча рука запашна.

„Була в партизанським загоні,
тепер я в твоєму полку...“
Ми сіли із нею на коні
і рушили вбрід за ріку.

Від неї війнуло травою
знайомим давно чебрецем.
Ми завжди, мій краю, з тобою, —
й тобі ми на поміч ідем!

1942

СТЕПОВА ЧЕРЕМХА

Черемхою вже пахне у повітрі.
А з нею злива згадок у душі!
Стоїть вона тепер одна на вітрі,
задимлена й обдерта на межі.
Ворожий танк черемху розтрощив.
І тужно виє вітер серед нив.

Вона щороку в степовім дозвіллі
вся прибиралась у весняний цвіт.
Тепер їй віти звисли у безсиллі.
І тулуб весь оголений, без віт.
На тілі скрізь криваві синяки.
Невже їй не підняти більш руки?

Ні, їй гілля напруге не схилити,
і горде їй верхів'я не зламать!
Помалу зводяться під небом віти,
мов прапором у гніві майорять.
Їй смуток висушив під віями сльозу.
І зір її мов блискавка в грозу!

Вона звелась з надією в обличчі,
мов виглядає східних промінців.
І сонце бризкає їй променем у вічі
з далеких задніпрянських берегів.

І чуєм ми сестру... Й від мук її
стаєм нещадні ми, йдучи в бої!

Запахло вже черемхою в повітрі.
А з нею злива помсти у мені!
Нехай вона стоїть одна на вітрі,
задимлена й обдерта в даліні, —
та степову красуню не зламать...
Визвольні стяги гнівно майорять!

1942

ЗОРИ

Щовечора зірки в далекому просторі
манливо миготять, хвилюючи серця.
Стоїш ти над Дніпром. І дивишся на зорі.
І тягнеться твій зір у далеч без кінця.

На кручі ти стоїш. У невимовній тузі
вдивляєшся ти пильно в жаринки зірок.
Вони тривожно так горять на виднокрузі
над чорним плетивом розіп'ятих гілок.

Чи чуєш ти в цю мить, що за густою млою
снарядних вибухів і вирів димових
я погляд твій ловлю на зорях наді мною,
коли надвечір я вдивляюсь теж у них?

І бачу я тебе. Жадливо у турботі
на схід ти зводиш зір з невиліної землі.
Ячиш ти над Дніпром. Застигла у скорботі.
Та скоро прийдем ми... З зірками на чолі.

1942

ГОЛОС МОЄЇ КРАЇНИ

Наталі Ужвій

З степів далекої України
знайомий голос залунав...
У нім і біль, і жаль країни,
і шепіт обгорілих трав,
і зойк сестри, і крик дитини
в їдкім диму чадних заграв.

У нім журба, у нім ридання,
тужливий материнський спів...
У нім прокляття за знуцання,
і спрага помсти, й карний гнів!
У нім грізьба, у нім жадання
страшної кари для катів!

За кров, і шибениці, й муки,
і сльози рідної землі...
— Доволі лютої розлуки! —
гукає мати із петлі.
Вона, мов чайка, зводить руки,
і виглядає нас в імлі.

То голос Богуславки чути,
і гнів Богдана кличе нас.

Не можна рідну землю скути!
Її незборний дух не згас.
Україна знову вільна буде!
Уже прийшов визвольний час!

Тривожний голос України
— Пора! — гукає нам: — Пора! —
Мов до дочки, немов до сина
земля звертається стара.
Знайомий голос в душу лине
з старого, сивого Дніпра.

І у душі встає заграва
від спогадів і від надій.
Це наша юнь, і наша слава,
що нас не раз вела у бій!
Це Київ наш, і це Полтава,
і це, мій краю, голос твій!

1943

МАТИ

Схилилась мати до колиски.
Вервечки під рукою хить!
Заслали світ криваві бризки.
Вже котрий день вона не спить!

Удерлись германи до хати.
Пили. Знущалися. Ревли.
Зненацька голос немовляти
їм здався кулею з імлі!

Підвівсь з-за столу рудобровий.
За горло немовля схопив.
— Яке живуче та здорове! —
Дитя облутку він убив.

В колиску звисли сиві коси.
Вже котрий день вона не спить!
Вона лиш тихо сина просе:
— Цить, заспокойся! Любий, цить! —

1943

ДІВЧИНКА З ЛЯЛЬКОЮ

Дівчинка бігла в сховище
з лялечкою в руці.
Зроду не бачили крові ще
очі дитячі ці.

Їй боятися нічого, —
лялю б їй зберегти!
Вище польоту птичого
щось летить з висоти.

Тисла до себе лялечку:
як врятувать її?
Враз спіткнулась об скалочку,
ручки звела свої.

Тільки цятка під скронею,
з цяточки кров струмить.
Доню свою долонею
стисла в останню мить.

1942

ДИТЯ І МАТИ

Дитя маленьке, хлоп'я дрібненьке
шукає неньки, питає всіх.
Хотіла мати маля сховати.
Тікала з хати під гук і сміх.
Кати стояли. І глузували.
І автомати в них навели.
„Мерщій, мій сину!“ — Стріляли в спину.
Невже в дитину огонь з імлі?
Вона й не зчулась, коли спіткнулась.
Лише всміхнулась до зір ясных:
„Дитя ціленьке!“ — Хлоп'я ж маленьке
шукає неньки, питає всіх.

1943

ГОЛОСИТЬ ГОЛОСІВ

Голосить Голосіів,
Деміївка димить...
З ярів і чорторіїв
злетілась неясить.

Потвори позлітались
нічної там пори.
І вигуки і галас
круг Лисої Гори.

Де зламані каштани, —
там шибениці вряд.
Горять на тілі рани.
І труїть серце чад.

Знов Київ у неволі.
Та гнів його без меж!
І вибух на Подолі.
І на Шулявці теж.

Хрещатик у загрозі.
І пастка — кожен дім.
Тремтить солдат на розі
у мороці нічним...

Залитий кров'ю Київ.
Але він не мовчить!
Голосить Голосіїв,
Деміївка димить...

1942

НА УКРАЇНУ ДАЛЕКУ

Київська зоряна осінь.
Лагідна ніжність її
ще гомонить і досі
в мрійній душі моїй.

Славна київська осінь!

Ніжно шепочуть каштани,
стелеться лист на горбі.
Місто моє кохане,
скільки краси в тобі!

Місто моє кохане.

Знову до тебе лину,
марю блакиттю небес.
Люто у цю хвилину
німець катує тебе!

Варвар нищить тебе.

О, за твою безпеку
решту б віддав я днів!
„На Україну далеку...“ —
всюди цей чую спів.

Всюди цей чую спів.

Чую я кожну годину,
бачу я кожну мить
рідну свою батьківщину,
вкриту зірками блакить.

Бачу я кожну мить.

Наче вірна лелека,
я полечу в свій дім.
На Україну далеку
край рятувати ходім!

В рідний Київ летім!

1942

БАЛАДА ПРО МЕСНИКІВ

Стоять дуби над балкою крутою,
роняючи з гілля прив'ялий лист.
А над струмком тремтячою дугою
звисає ветхий дерев'яний міст.
І тиша всюди. Враз розтявся свист
за жовтими опалими кущами.
І покотився відгомін гаями,
скликаючи на раду хлопців лісових.
Ніщо не спинить кари над катами
народних месників, звияжців бойових!

Тремтить роса під місяцем щербатим,
і світляки у сутінках блищать.
Хто йшов з гранатою, хто з автоматом,
а хто спішив з наганом через гать.
Зійшлась з околиць партизанська рать
опівночі знайомими шляхами.
Коли ж півколом стали під дубами,
оглянув пильно командир бійців своїх.
Ніщо не спинить кари над катами
народних месників, звияжців бойових!

„За лісом вороги. Сюди спішить колона.
Ми мусим їх тут на містку спинить!“

Заслала все навколо мла бездонна.
І тихо знов. Та раптом через мить
мов рушив бір. Здавалось, що двигтять
сиря земля під дужими тілами.
І кинулись фашисти в яр з нестями,
а партизани й звідти, мов гроза, на них.
Ніщо не спинить кари над катами,
народних месників, звітяжців бойових!

1942

ВЕРБА РЯСНА

Він вдивлявся у неї.
Довго у знесиллі
він не зводив зору
в місячнім диму.
О, верби тієї,
що росла на схилі
і тяглася вгору,
не забудь йому!

Вік забудь не зможе
він тієї хвилі,
як прощавсь він рано
під гіллям рясним.
— Пекло там вороже.
Чи ти, люба, в силі
бути партизаном,
другом бойовим? —

Розійшлись у полі!
На коня він скочив.
А вона до гаю
стежкою пішла.
Сумно так, до болю!
Часто серед ночі

кучером звисає
спогад до чола.

Часто у пригоді
месникам ставала
у скрутну годину
дівчина струнка.
Уночі в негоду,
в буряну навалу,
бачили хустину
хлопці з-за ліска.

Вчора міст зірвали.
Ранком штаб розбили.
А коли в облогу
весь загін попав, —
третю ніч не спала!
Звідки в неї сила?
Слава про небогу
стелеться між трав.

Але раз надвечір
він ішов із гаю,
і спинивсь на схилі,
де росла верба.
І здригнулись плечі:
привидом звисає
на гіллі похилім
дівчина сліпа.

Мовби скам'янілий,
він дививсь у тузі
і не зводив зору
він з очей її.

Наливались жили.
— Відплачу катюзі! —
Глянув він суворо
в далеч за гаї.

Уночі в негоду
він зустрівся з нею.
Звисла у знесиллі
на гіллі вона.
Не забуде зроду
він верби тієї,
що росла на схилі,
рівна і рясна.

1942

Рожевий яблуневий цвіт
так ніжно сад заслав.
Звисає цвіт з весняних віт
на буйний килим трав.

Такою ж ніжною була
і молодість її...
Вона цвіла серед села,
мов квітка на гіллі!

Та де взялася буря та,
із вихром та дощем?
Дівоча юність обліта
у німця під бичем!

Зламалась гілка у саду.
Цить, смутку! Туго, цить!
Вона колись була в цвіту...
За неї будем мстити!

1944

Красолі, айстри, нагідки...
Запахло рідними полями.
Там їх влітали у вінки
дівчата вільними руками
і йшли надвечір у гайки
стрічати зорі з парубками.

Як серце билось у дівчат,
коли ішли на перші гулі!
Всміхались рожі біля хат,
моргали чорнобривці чулі.
Під сявом вечірніх шат
здавались краями красулі.

Тепер там тільки пелюстки,
засохлі, стоптані, зів'ялі.
Сестер неволять у шинки,
ведуть у найми, шлють на палі.
Красолі! Айстри! Нагідки!
Невже їм гинуть у поталі?

Немає тих пекельних слів,
щоб ними висловить тривогу!
Але вже з східних берегів
брати ідуть вам на підмогу.
Підносьте свій терновий гнів,
світить їм, сестри, на дорогу!

1943

БАЛАДА ПРО БРАНОК

Десь на полустанку хижо кряче галич.
Дим над паровозом в розпачі завмер.
Скоро їх відправлять валкою у далеч,
у тяжку неволю, дочок і сестер.
У безверхій хаті розридалась малеч, —
їх красуню-матір узяли під гвер.

Узяли під варту. Б'ється у тривозі
листя на осиці. Серце рве одчай.
Більш не оглядалась. Сумно так на розі,
за вечірнім гаєм, де поріс курай.
Там стоять вагони. Впала на порозі
непритомна мати, вражена украй.

Заховалось сонце. Цокотять вагони.
Прорізає сутінь божевільний зір.
Скоро за ярами рідний край потоне, —
і садок, і поле, і ставок, і бір.
Так колись татари за далекі гони
гнали табунами в арканах ясир.

Наростає помста за ганьбу жіночу.
І щільніш дерева обступили шлях.
Поспліталось віття. Зупинити хоче
божевільний поїзд. Хащі на путях.
Їх гілля — мов стріли. Мов за честь дівочу
цілий ліс підвівся. З киями в руках.

І спинився поїзд в лісових завалах.
Оточив безчестя партизанський ліс.
На осику звіра! Покарать на палях!
Передсмертний шепіт німцю горло стис.
Як з'явився місяць, на гілках прив'ялих
не один мерзотник на вірьовці звис.

А під ноги бранкам ніжно слались трави,
папороть на стежці повилась вінком.
Квіти повплітались в кучері русяві,
що за ніч заслались срібним волоском.
Врятували бранок партизанські лави.
Ні, не будь Україні в німця під ярмом!

1942 .

ЛУНА

Над краєм темна ніч. Дорога під горою
лежить серед імлі, мов у густім диму.
Заслався обрій весь кривавою сугою!
Та негасимий хтось над скелею крутою
мов осяває край, і кличе за собою,
і поглядом своїм прорізує п'тьму.

Від гніву на катів круті нависли брови,
і зненависть горить у серці запальнім.
І велет руку звів! І гомонить діброва.
І йде кругом луна від огневого слова,
і будить цілий край його бурхлива мова
то ніжним шепотом, то гомоном гучним.

І вийшли з темних нір пігмеї серед ночі,
до велетня вони пробрались крадькома.
Хотіли заглушити фашистські поторочі
його визвольний клич, спинить уста пророчі,
щоб не будили люд, і загасити очі,
щоб не зоріли більш... Але це все дарма.

Їм не спинити грім і бурю по долинах!
І гомін покотивсь по балках і степах.
І клекотить Дніпро, і шле на хвилях синіх
страшний народний гнів, і в спалахах

невпинних

гримить визвольний гук! І б'є бичем по спинах,
жене зухвальців геть, і наганяє страх.

У відповідь на глум підступної орави
по всій країні скрізь пішла така луна,
що піднялись на клич і Київ, і Полтава,
і Умань, і Остер, і покотилась лава
червоних партизан. І скрізь лунає слава
про месників грізних. Розплата їх страшна!

1942

РОВЕСНИКИ І ПОБРАТИМИ

РОВЕСНИКИ І ПОБРАТИМИ

Де виють вибухи, — лиш деревце похиле.
Але тримається під ним загін бійців.
Вони вже не одну атаку тут відбили —
серед розритих ям і вивернутих пнів.
Ніщо не змусить їх цей пагорбок віддати —
тут простяглась земля, що породила їх.
Хто кине рідну неньку на тортурі кату,
хто може матір німцям кинути на сміх?
Вони були ровесники. Й дітьми своїми
клялись не відступати звідси побратими.

Однолітки давно назвались братами.
Петро. Ізат. Серго. Міхась. Арон. Іван.
Бійці зріднились так під спільними зірками,
що вже ніщо не зможе роз'єднать їх стан.
Зміцнялось це братерство кров'ю їх терпкою,
напоений їх потом кожен шмат землі.
Той мріє про Неву, цей марить за Курою,
той снить про Сир-Дар'ю, цей у думках на
Пслі.

І тут зійшлись вони з усіх кінців країни,
щоб вигнати прибуд з своєї батьківщини.

Вже кожному із них минуло чверть століття,
як і вітчизні тій, де вирости вони.
Тут від рясних плодів згиналось верховіття,
й добірною пшеницею вкривалися лани.
Тут бились водограї поруч димних домен,
і квітники пахтіли між гучних цехів.
І кожному з бійців почувся знову гомін
їх незабутніх літ, їх вікопомних днів!
І ще міцніш вони тут стисли автомати, —
хіба хто може з них свій край не захищати?

Це ж їхня молодість, це ж їх парубкування,
це ж їх любов горіла в рідних цих полях!
Тут перший поцілунок в ніжний час стрічання
тремтів збентежено на їх п'яних устах.
І вперше усміхнулось тут їх немовлятко,
що кожен з них покинув дома в сповитку.
І на кургані десь похований тут батько,
що впав колись за Жовтень в тім ярку.
Туди пробратись хочуть німці шолудиві?
І глянули вперед бійці в страшному гніві!

Кругом лиш вибухи. І деревце розбите.
Та рушили вперед скривавлені бійці.
Нікому їх атаку зроду не спинити, —
безмежна зненависть горить на їх лиці!
Здригалось повітря. Рвалися снаряди.
Сама земля хиталась під ногами їх.
Та серце прагнуло за рідний край розплати,
за всіх ровесників, за всіх братів своїх!
Ішли вперед однолітки. І разом з ними
ввірвалися в село їх вірні побратими.

1943

В БОЮ ТИ НЕ ОДИН

В бою ти не один.
Народе мій, з тобою
і руський, і узбек,
татарин і грузин.
Стоїш у бурі ти,
серед страшного бою.
Та не здолать тебе!
Чуть гомін за рікою, —
тобі підмога йде.
В бою ти не один.

Ні, не самотній ти!
Засмаглий і суворий,
ти міцно шаблю стис,
тамуючи свій жаль.
І хай горять уста,
і крає душу горе, —
відплатиш ти катам!
Через яри і гори
у дружнім колі ти
вдивляєшся у даль.

Розп'ятий рідний край.
Весь засланий димами,

обдертий до кісток,
ти бачив лиха вщертъ.
Не раз схилявся гай
жалобними гілками,
коли у пізній час
росистими стежками
під дикий вигук „шнель!“
вели людей на смерть.

І ти ячів не раз,
не стримавшись від муки,
як катували там
дітей і матерів.
Ламали їм кістки.
Огнем палили руки.
Виймали очі їм,
неначе хижі круки.
Немає більш тортур,
що б край мій не терпів!

Там шибениці в ряд
стоять, немов примари.
Хитаються мерці,
заславши виднокруг.
Закривши обрій весь,
кругом гудуть пожари.
В руїнах цілий край.
Якої німцям кари?
За Київ і за Львів,
Черкаси й Кременчук?

На захід валки йдуть.
Течуть криваві сльози

з-під спущених повік
замучених сестер.
І гнуться від ганьби
дівчата, наче лози.
Від туги у жінок
тугі січуться коси.
І невимовний зойк
на їх устах завмер.

І згарище в селі.
Стоїть подвір'я голе.
І виметено геть
стодоли помелом.
Заросле бур'яном,
не родить більше поле
І річка в мілині.
...Але Дніпро ніколи
не висохне. Не будь
Україні під ярмом!

І сколихнувся гай,
вкриває листом рани.
І гнівно гомонять
узлісся і лани.
І німців жах бере
від кроку партизана!
Його нещадний гнів
і сила нездоланна.
Народе мій, твій рід
завзятий з давнини.

Мов ранений боєць,
стоїш ти, — кров стікає.

Але не пустиш ти
своєї зброї з рук!
І хай стискає жаль,
і біль пече безкрає,
але незламний ти.
Лиш погляд твій ширяє, —
хто на підмогу йде
серед пекельних мук?

Ні, не самотній ти!
Народе мій, з тобою
і руський, і узбек,
татарин і грузин.
Стікаєш кров'ю ти
серед страшного бою,
та не здолать тебе!
Чуть гомін за рікою, —
тобі підмога йде.
В бою ти не один.

1942

ДУМИ З ДОНУ

На далекім тихім Доні,
перед боєм, серед трав,
під гайком, при оболоні,
до землі боєць припав.

Він вдивляється за обрій, —
скоро йти в атаку знов.
Має серце він хоробре
і гарячу в серці кров.

Він не пустить німця далі,
щоб топтали край батьків.
І згадав він тут про далі,
де він виріс і змужнів.

У степу, при оболоні,
де тугай густий поріс,
де він пас ночами коні,
при колгоспному дворі,

де знайома змалку хата
під гіллям стоїть рясним,
проводжала сина мати
і прощалась Галя з ним.

Чи вона бійцю pomoже
бити німця у жнива?
Коло хати повна рожа,
мов любов їх, дозріва.

На далекім тихім Доні,
перед боєм, серед трав,
під гайком, при оболоні,
про свій дім боєць згадав.

1942

ГРОЗА НАД НЕВОЮ

Тут Пушкін пломенів.
Шевченко тут палав.
І Ленін засвітив
зірки на видноколі.
Іх сяйво на весь світ!
Чому ж це пролунав
сумний сирени зойк?
І раптом дим заслав
запилений граніт
на Марсовому полі.

І вихор на Неві.
У хмарах Ермітаж.
Невже це знову гук
від вибухлої бомби?
Заблискав кулемет
над в'їздом у гараж.
І до небес встає
у полум'ї пасаж.
Снаряди б'ють у мур,
і серце рвуть немовби.

Невже знялась гроза? —
шепоче Літній Сад.

Із заходу повзе
її мара кривава.
Від подиху вогню
снується чорний чад.
І Мідний Вершник звівсь.
І колом барикад
над обрієм встає
Путиловська застава.

І ще гостріший став
Адміралтейський шпиль,
немовби із-за хмар
у ворога влучає.
І б'ються в береги,
вирують лави хвиль.
І кожен камінь тут
проймає гнів і біль.
Сам Кіров уночі
пости перевіряє.

І Ленін руку звів
над Смольним на зорі.
Немов крицевий мур,
пішли за місто танки.
І літаки гудуть
над ними угорі.
З гвинтівкою в руках
стоять малі й старі.
В шинелі бойовій
і Охта, і Фонтанка.

Гримить запеклий бій.
У пориві своїм

незламні всі були, —
і син, і батько, й мати.
І мов фортеця був
у місті кожен дім,
і кожен ріг і кут,
і кожне серце в нім,
що кликали людей
до помсти, до розплати!

І хоч гула гроза,
і знов летів снаряд,
і кров'ю запеклись
і вулиці, й майдани, —
та ворог захлинувсь
і покотивсь назад.
Бо не схиливсь герой,
не здався Ленінград,
хоч ятрилися вкрай
йому на тілі рани.

І стежила за ним
країна з далини,
спішили звідусіль
йому на поміч люди.
— Товаришу, спочинь.
Товаришко, засни.
У рідний Ленінград
не пройдуть більш вони!
Ми йдем на зміну вам.
Орди їх тут не буде.

Тут Пушкін пломенів.
Шевченко тут горів.
І Ленін засвітив
зірки на видноколі.

Іх сяйво на весь світ!
Хто миршавий, посмів
пройти у Ленінград?
Гуде народний гнів.
Важкий він, мов граніт
на Марсовому полі.

1942

СТАЛІНГРАД

Тут зненависть пекла на кожному розі,
немов гаряча сталь, і зорі на бійцях
гукали в бій, і полум'я в тривозі
здіймалось тут, немов багряний стяг.
В задушливім диму, в бар'єрах барикад
стояв, мов скеля в бурю, гордий Сталінград.

Ім'я вождя не тільки в назві міста,
ним пломеніло серце кожного бійця.
І хай летить снаряд з пекельним свистом,
але чола повік не схилить площа ця!
Не відступав ніколи ні на крок назад
перед ворожим кодром грізний Сталінград.

Хотіли тут пройти прибуду ниці,
тут ненажери хижі хтіли спочивать.
Їх пазурям не зрушить скелю з криці,
і хтивим трупам їх з могил не встать!
І хижаків проймав страшний смертельний чад,
коли їх фюрер гнав на скін під Сталінград.

А привиди Царицина над містом
лякали їх ночами й заступали путь.
І пізнім вечором, і ранком млистим
їх ждала всюди смертна каламуть.

Сто тисяч трупів німців стали на парад.
Нехай і внуки їх затямлять Сталінград!

З-за рогу, з вікон, з-за причілка, з даху
стрічала мста, нещадна, мов закон.

З ім'ям вождя ішли бійці в атаку,
і скрізь котився ворог аж за Дон.

На цілий світ гримить, немов гучний набат,
до перемог нас кличе гордий Сталінград!

1942

ЯСА

Салям тобі, Узбекистан, у колі
народів вільних, дружбою міцних:
твоїм синам, що вирости на волі
із мужнім серцем левів степових,
твоїм жінкам, струнким, немов тополі,
з ласкавим зором подруг бойових!

Чолом тобі з просторів України,
що вся горить у бойових огнях!
Ї степи й міжгір'я та долини
стікають кров'ю у чадних димах.
Та помстою Вкраїна в ці хвилини
пашить на ворога, якого душить страх!

І гомонить Дніпро. І кличе Київ.
І всі народи йдуть на поміч їм.
Під грім гармат, у пеклі чорториїв,
під дзенькіт куль, у бурі огневій, —
хіба ж не ти, джигіт Кучкар Турдиев,
за Україну гордо став на бій?..

Радянський край немов одна родина.
І втіха дружби нас єднає всіх.
Нікому не здолать великої країни
народів вільних, дружбою міцних!
Привіт бійцям узбецьким з України!
Вперед, у бій! На виродків лихих!

1942

ПІСНЯ І ЗВРОЯ

Пам'яті узбецького шаіра-бійця.

Не буде більш арик текти йому до ніг,
і віти над чолом не гнутиме тополя...
Вразливий і чуйний, стерпіти він не міг
мари німецьких орд, яких вела сваволя
в залитий сонцем край, у край його братів,
в блакитну Білорусь, у ніжну Україну!
Він зброю в руки взяв. Він помстою горів,
коли йшов боронить радянську батьківщину.
Він зброю, наче пісню, на катів підняв,
хоч пісню, наче зброю, гартував роками.
І хай він десь упав серед квітневих трав,
але він шепотів ще довго так устами
братерський свій привіт тим обр'ям ясним,
що встали перед ним край дальньої дороги.
Згадав він рідний край. Та поглядом своїм
вдивлявся він вперед, у сяйво перемоги!
Він бачив над Дніпром той самий вільний сміх
і радість на ланах, що й дома на роздоллі...
А слава, мов арик, текла йому до ніг,
і арками хвали звелись над ним тополі!

1943

САД

Вже одцвіли жерделі. Черешні у цвіту!
І пелюстками вкрились доріжки у саду.

Чому ж у тебе, сину, задума на виду?

Там пахли теж черешні, й жерделі там цвіли.
І край був весь рожевий від сонячної мли.

Тепер там лиш руїни, і купи там золи!

Вони у сад наш вдерлись, спалили рідний гай.
І там лиш вітер віє, мов пустка — цілий край.

Цвітуть сади навколо. А серце рве одчай!

Ні, зненависть у серці! В дорогу, сину мій!
Ржуть коні за рікою. Гуркоче в полі бій.

І край розквітне знову, як пройде лиховій!

Знов зацвітуть жерделі. І буде гай в цвіту.
І рідний соловейко задзвонить у саду...

Цвіте надія в серці. Душа в п'янкім чаду!

ПІСНЯР

Якубу Коласу.

Де колись гули тумани,
у ставки стікала твань,
де нужда гноїла рани,
люди гнітила глухомань, —
хто юнак той без догани,
що вслухався до страждань?

Він будив народ піснями,
гомонів, мов джерело,
славсь барвінком над ярами,
гоїв рани, мов зело, —
над невірними ланами
зводив горде він чоло.

А коли над рідним гаєм
встало сонце на весь край,
і всіхнулися розмаєм
ліс, і луки, і ручай, —
хто розлив поліським краєм
срібний спів, як водограй?

Він дзвенів розкутим словом,
в дружнім колі сявав ним,

бризкав променем бузковим
над дозвіллям степовим, —
піснярем він був казковим
у своїм краю новім.

Він лунав на повен голос
і підносив край батьків,
де бринів достиглий колос,
хвилювався серед нив, —
вбрав у барви Якуб Колас
білоруський вільний спів.

Та прийшла сумна година, —
край руйнують хижаки.
У жалобі вся країна,
у сльозах її жінки.
Посхилялись, мов билина,
немовлята в поділки.

Тягнуть сина на тортури.
Звисли шибениць ряди.
У людей обличчя хмурі
від знущання і біди.
Хто розіб'є темні мури
смертоносної орди?

Та не гнуться з горя люди,
не бояться лютих мук.
Грізний гнів буяє всюди,
заливає кров'ю брук.
Бо ніколи люд не буде
годувать німецьких дук!

Верне люд свою свободу!
Партизанський лине гнів.
Наближається зі сходу
славна армія братів.
З ними вірний син народу
і найстарший з піснярів.

Гнівno пісня помсти лине,
грізно кличе дід Кастусь.
Чути гомін батьківщини:
— Я ніколи не скорюсь! —
Скоро прийде та хвилина
як повернем Білорусь!

... Білорусь і Україну,
Україну й Білорусь...

Скоро стрінемось ми знову
в синьоокому краю.
І пісняр йому в обнову
принесе всю міць свою.
Цілий вік віддав він слову,
що наснажує в бою!

1942

ПЕРЕД ПАМ'ЯТНИКОМ ПУШКІНУ

Тут має пам'ятник йому стояти,
на площі цій, перед моїм вікном.
Дбайливо так прикрашують дівчата
кругом її барвистим квітником.

Це наша гордість, це вселюдська слава.
Не раз на творчий труд він надихав.
Та вдерлася в Михайлівське орава,
чужинець там зухвало лютував!

Вони на нього руку знять посміли?
Хотіли руську душу оганьбити!
Над величчю священної могили
знущалася фашистська неясить.

Вони такою дихали злобою,
що й досі в ранах ще земля від мін.
За хтивий шал нелюдського розбою—
яка відплата їм? який їм скін?

Тут має пам'ятник йому стояти,
на площі цій, перед моїм вікном.
Якої ж карі їм, якої ж їм розплати
за дикий глум над нашим знаменом!

1944

А хто інакше доводить, миттю на плаху того!
Чом же так пусто навколо? Чом же у кож-
нім заулку
Рота муштрована знову пильно шукає когось?

Знову сьогодні у місті, тільки розвиднилось
хмарно,
хтось невловимий зухвало німця повісить
посмів.

— Тільки для німців! — грізно. — Тільки для
німців! — карно
напис глузливий з'явився під кожним із
ліхтарів.

Все лиш існує для німців, де лиш арієць не
пройде.
Та непотрібний Вольтер їм, спалений тут і
Гюго.

Для окупантів існують навіть самі народи.
Тільки де б німець не став, — жде хай кінця
свого!

Суне по човганих плитах гальського міста
старого
сита германська сволота, вся знахабніла
вщерть.
З кожного їм перехрестя все промовляє
строго
— Тільки для німців помста! Тільки для
німців смерть!

1943

IN ANGELLO CUM LIBELLO

Хотілося б мені прожити на схилі днів
у тиші над книжками,
немов до джерела, припавши до рядків
жадібно так думками,

щоб мудрість звідти пити, немов який напій,
ще глибше світ обняти.
Спокійні стоси книг у шафі мовчазній.
На них ранкові шати.

І Пушкін, і Вольтер, і Гете, і Шекспір.
Вергілій. Руставелі.
В кутку Шевченко став. І Ленін мружить зір.
Полиці вище стелі.

І ширший обрій весь. І зникла вже стіна.
Встає над нею сонце.
Та раптом тінь якась. Від вибуху луна.
Звідкіль чадний огонь цей?

Хвилястий дим заслав над обрієм блакить.
Весь світ мов гекатомба.
І затуманився зір. У людське серце вмить
фугасна впала бомба.

---

in angello cum libello — у тиші над книжкою.

У рапах Дон-Кіхот. І Гамлет у крові
Ізольда без дихання.
Безжурні Том і Гек простерлись неживі.
Не чуть їх пустування.

І тільки зойк сестер, жінок і матерів.
Безмежна скорб Ніуби.
Я глянув за вікно. Весь обрій почорнів
від варварської злоби.

Ні! Щоб колись мій син прожив на схилі днів
у тиші над книжками,
і, мов із джерела, припавши до рядків,
жадібно пив устами, —

рушаю я в похід. У бій супроти тих,
що топчуть щастя наше.
Зі мною цілий світ всіх велетнів людських
іде на кодро враже!

1942

З І С Х О Д У Н А З А Х І Д

З І С Х О Д У Н А З А Х І Д

Він лежав у пилу. Кров стікала з лиця.
Рвались міні й снаряди навколо бійця.

Та боець у руках міцно стис кулемет.
Він зі сходу на захід дивився вперед.

Перед ним у диму простяглась в далині
українська земля у пекельнім огні.

Звисла тінь з деревини сухої на гать:
замордовані люди над яром висять.

Може, батько і ненька? Чи брат і сестра?
Їх прикладами гнали прибудуи з двора.

І спалили їм хату. Лиш попіл і згар.
Та дощі, мов сльозами, їх миють з-за хмар.

Біль ударив у серце бійцеві, мов ніж.
І зі сходу на захід він глянув пильніш.

Крізь туман і огонь, через морок і дим
рідний край у тортурах конав перед ним.

Хто в подертій сорочці лежить на містку?
Згвалтували дружину. Зганьбили дочку.

В молодій рабині в косі сивина:
у німецькій неволі їй стежка одна.

У душі — наче присок, мов полум'я гнів!
І боєць своїм серцем тяжким пламенів.

Розривалися міни. Снаряди гули.
А боєць у тривозі все чує з імлі:

— Я конаю від мук. Хто врятує мене?
Хто про долю мою у ярмі спом'яне? —

І підводяться руки дитячі з могил.
Там землею засипаний весь небосхил!

Там живими його закопали дітей.
І земля ворушилась ще кілька ночей.

Україна в нарузі. Ні, їй не кінець!
І зі сходу на захід зірвався боєць.

Щоки спали йому. З рани бризкала кров.
Та вперед він з братами в атаку ішов.

1942

ОЙ, ДНІПРЕ, МІЙ ДНІПРЕ

Ой, Дніпре, мій Дніпре!
до тебе я лину.
В думках, мов на крилах,
у далеч лечу:
Лечу я над краєм
в цю хмарну годину,
гукаю за обрій,
на захід я мчу.
Широкий та дужий!
Ти в моці, ти в силі.
Розлючений Дніпре,
ти б'єш в береги.
У гніві своєму
скривавлені хвилі
ти гониш на зайдів,
щоб змить до ноги!
О, грізний ти, Дніпре!
Широкий та дужий,
ти гнівно вируєш
і скелі трясеш.
Підводься, Хортице!
Випростуйся, Луже!
Розплата Славути
за муки без меж.

Де хати білили
над берегом рясно,
де вітами гнулись
до річки садки, —
тепер там лиш попіл
і лихо незгасне,
і з рову в долині
стирчать кістяки.

Де ранком у балці
сірили отари
і череди паслись
у лузі густім, —
тепер там лиш вітер
вигукує: — Кари! —
і згаром там пахне
і стелеться дим.

Стоїть там на кручі
сестра божевільна,
скрутила петлею
дівочу косу.

По цілій країні
лиш пустка могильна.

Так знівечить дико
України красу?!
Ой, Дніпре, мій Дніпре!
Бентежний Славуте!
Не раз ти був свідком
тортур і ганьби.

Але, щоб над краєм
чужинці так люто
знущались і кпили, —
такої доби

Україна не знала,
поки того світу,
не бачив ще Сивий,
поки він тече,
щоб стільки лилося
від лиха та гніту
кривавого поту
і сліз із очей!

Вируй же, мій Дніпре!
Гучний та суворий,
німецьке те кодро
у гніві залий.

І вражою кров'ю
на ниви та гори
хлюпни скільки сили
крізь море імлі, —
щоб хвиля розплати
котилась без краю
в степу і у лузі,
в яру і в лісу.

Щоб там відгукнулись
їй месники з гаю,
з міжгір'я, з долини
мов грім у грозу.

Без пам'яті мати.
Не спить немовлятко.

У чорнім подвір'ї
лиш попіл і дим.

Ми чуєм твій клекіт,
розгніваний Батьку,
і грізно на захід,
на захід спішим.

І чують твій клекіт
жінки з Богуслава.
І руки підводять,
з надією ждуть.
Ой, Дніпре, мій Дніпре!
Гучна твоя слава!
На захід, на захід
сини твої йдуть.

1944

ВІСТІ

Стоїть боєць на березі крутому.
Послати б вісті низом по ріці!
І серце рветься в далечинь додому,
мов лист під вітром у його руці.

Сьогодні ранком на верхів'ї стали.
Знов будем пити воду із Дніпра!
Лице бійця схвильовано-запале.
Вже час на весла! В рідний край пора!

Схилився він над рідною рікою,
І поглядом своїм до неї весь припав.
— Несітесь, вісті, хвилиєю прудкою
в мою країну, де вогонь заграв!

Кругом ріки стоять обійстя голі,
І шибениці в ряд під кручею в яру.
Там сива мати і сестра в неволі.
Лети мій біль, у далеч по Дніпру!—

І він пустив по хвилі під горою
свій біль тяжкий, що у рядки низав.
На лівий бік його приб'є водою,
чи то на правий до зелених трав?

Він, може, стріне там сестру невтїшну,
чи рїдну матір, вбрану в сивину...
Стурбований боєць вдивлявся ніжно
ще довго так по річці в далину.

Нехай цей лист їм раптом нагадає,
що скоро він повернеться в свій дім.
І буде він їм ліками в одчаї,
у їх стражданні, лютім і гіркім.

І буде в бій гукати партизанів,
вілле надію в серце не одно.
Серед густих невільничих туманів
він буде всім, як вільне знамено!

І рознесе він по Україні гомін,
що з-за Дніпра червоні лави йдуть.
І будуть вісті, мов надійний племінь,
світити людям на визвольну путь.

1943

* * *

Йдуть бійці на захід. Йдуть у рідні гони.
Їм звелись назустріч руки матерів.
Харків знов радянський. Має стяг червоний
знов над рідним містом з вулиць і домів.

Ще горять будинки і стікають кров'ю
у подвір'ях трупи теплих ще дітей.
А бійцям назустріч тягнуться з любов'ю
радісні обійми звільнених людей.

Харків вільний знову! Більше він не буде
у німецькім рабстві під п'ятою скніть.
І широкі площі знов на повні груди
легко так зітхнули в цю визвольну мить.

Там не буде більше гнати сестер дико
у страшну неволю кодро посіпак.
Щоб навік минулось те німецьке лихо,
йдуть бійці на захід в полум'ї атак.

Чує їх Полтава... Їх чекає Київ...
Діти рученята звідти простягли.
Визволим Україну з пекла лиходіїв!
Свищуть нагаї там! Купи там золи!

Чути гомін маршу. Рідні йдуть колони.
Їм назустріч сльози вдячних матерів.
Харків знов радянський! Має стяг червоний
над сепневим містом з райдужних шпилів.

1943

НАСТУП ТРИВАЄ

Сизокрила птиця перемоги
зустрічає піснею бійців.
Перед ними стеляться дороги
на Одесу, Київ і на Львів.

Звідти чути зойки на тортурах,
там катують матір: — „Де твій син?“ —
Запеклася кров дітей на мурах,
на устах від муки мов полин.

І так гірко тужний шепіт лине:
— Хто з неволі визволить людей? —
Чує скорбний голос України
вірний син у мареві ночей.

Крешуть коні кригу копитами,
танки наступають з-за ріки.
Утікають німці манівцями,
котяться на захід їх полки.

Їм бійці відплатять за катівні,
за знущання з сестер і батьків.
І спішать на поміч лави гнівні
помстою розпалених бійців.

Переможний наступ їх триває,
і ніщо не спинить їх ходи.
Мати радо сина обіймає,
що несе визволення з біди.

Знов діждався многострадний Харків,
і над ним замаяв рідний стяг.
Ляже безліч ще фашистських карків
на українських звільнених полях!

Знову чують люди з-під Полтави,
як бійці під гомін куль ідуть.
П'ятикутній промінь, сяйво слави
світить їм на переможну путь.

Сизокрила птиця перемоги
зустрічає зморених бійців.
Перед ними стеляться дороги
На Одесу, в Київ і на Львів.

1943

ДОБРИДЕНЬ, УКРАЇНО

Добридень, Україно!
Краю мій,
схиляюсь низько я
перед тобою.
Склоняю я коліна
на землі твоїй,
до свіжих ран
торкаюся рукою.

Припав устами.
Спалена трава.
Розтрощені ущент
лежать дерева.
В крові ти, мамо.
Але ти жива!
Ти встанеш ще,
земля моя сталава!

Добридень, Україно!
Йде ще бій.
І згарище димить
під річкою за гаєм.
Але прийшла година,
час визвольний твій!

Твій голос знов дзвенить
над вільним краєм.

Над краєм лине
вільний голос знов
твоїх міцних синів
і вірних дочок.
Красо єдина!
Все життя, всю кров
віддати б я волів
за кожен твій гайочок.

З неволі ти встаєш.
Твій день уже вгорі.
Припав я до грудей,
мов до землі билина.
Щасливий я без меж.
У щасті та добрі
рости своїх дітей!
Добридень, Україно!

1944

* * *

Не мрія і не сон це,
а Київ над Дніпром!
Над містом сяє сонце
світанковим крилом.

Знов Київ у промінні
від рідних прапорів.
Та весь він у руїні...
Не стримати наш гнів!

І линуть звідусюди
серця людей туди,
де Київ наш розкутий,
де промінь золотий

його рясних каштанів
серед кривавих ран
і гомін од вітаннів
вже звільнених киян.

Над нами сяє сонце
світанковим крилом.
Не мрія і не сон це,
а Київ над Дніпром!

1943

КЛЯТВА НА РУЇНАХ

„Ми відбудуємо тебе, наш рідний Київ,“ —
хтось кров'ю серця вивів на стіні,
де ще недавно так огненний вітер віяв
і полум'ям лизав руїни ці страшні.

Невже ці кістяки тут заростуть травою?
Тут тільки помста зможе прорости,
де не одно дитя сконало під золою,
вдивляючись на схід, волаючи до мсти!

Життям ми клянёмось на цих святих руїнах
за все недолюдкам проклятим відплатить,
що хтіли цілий край геть висадить на мінах
і рідний Київ наш навіки спопелить!

Ми відбудуємо тебе, наш рідний Київ, —
ти встанеш над Славутою гучний!
Де урвища руїн і ями чорторіїв, —
знов гомонітиме Хрещатик золотий.

1944

* * *

Не вітер, я бачив, березку зломив,
коріння порушив, гілля покрушив, --
а німець з-за лісу, а танк з-за ріки
зламав верховіття, розвіяв листки.

Не серну, я бачив, устрелив стрілець, --
не вижила, бідна, прийшов їй кінець, --
а месницю з гаю замучив там кат,
між пнів обгорілих і спалених хат.

Також не метелик там ранений млів,
крильце перебите на сонці він грів, --
а хлопчик підтятий конав на шляху,
змордований гадом в годину лиху.

Якої їм кари? — хто гілку зломив,
метелика зранив і серну убив...
Якої їм помсти? — Те знають бійці.
І линуть на захід, з штиком у руці.

1944

БРАТИ

Зійшлося їх трое в діброві:
русин, полтавчанин, донець.
— Сьогодні ми будем у Львові! —
схвильовано мовив боець.

Під буряний гул канонади
слова ледве чути його.
— Хто вийде мене зустрічати
із рідного міста мого? —

І друзі згадали в заграві,
вітаючи місто вгорі,
як бились за Львів у Полтаві,
як бачили Збруч на Дніпрі.

Чуття їх єднало велике
в цю хвилю. — В атаку, сини! —
хтось мовив. І кров'ю навіки
зміцнили братерство вони.

1944

ВСТАЄ РАДЯНСЬКА УКРАЇНА

Шляхами страдної України
її визвольники ідуть.
Уже за Збруч їх лава лине,
в Карпати стелеться їх путь.
Припали пилом їхні груди,
та промінь сяє на зорі.
Бійцям довіку не забути,
як їх стрічали матері.
Їм не пізнати рідні гони,
де кров текла з обдертих стін.
А скільки трупів ще холоне
на шибениці, між руїн!
Там немовлятам гнули спини,
і чулись зойки матерів...
Вони мов встали з домовини
серед розвалених домів.
Але їм усміх на обличчі,
і вдячна простяглась рука.
Мов сонце бризнуло у вічі
тепер їм з кожного кутка,
де ще недавно стільки лиха
і стільки сліз було гірких.
Та в серці не покора тиха,
а зненависть буяла в них!

У них весь час була надія,
що скоро визволить їх син.
Кругом на обрії вже дніє!
Їм не забути цих хвилин.
Стікають кров'ю дальні гони.
Та в нені усміх на лиці!
Ідуть там рідні їй колони,
кругом червоні йдуть бійці.
Кругом визвольний гомін лине,
шляхами котиться здаля.
Встає Радянська Україна!
Вкраїнська гомонить земля.

1944

В Е Л И К А Г О Д И Н А

* * *

Обпалений огнем війни,
на захід він іде сталево.
Шрапнеллю зорані лани,
подерті танками дерева
бійця стрічали на шляхах,
залитих кров'ю і злобою.
А серед гаю на гілках
хитались дивно під горою
тіла повішених людей,
що юнака до помсти звали.
Ні, не забути їх очей,
що наче смолоскипи стали! —
в дорозі, в шанцях, у бою,
у млі, в диму, серед туману.
Він ятрив зненависть свою,
немов найбільшу в серці рану!
Обпалений огнем війни,
сім раз поранений у груди, —
свій лютий біль, свій гнів страшний
він пронесе з собою всюди.

Він помсту в серці пронесе
до Кенігсберга, до Берліна.
Обпалене його лице
огнем відплати в цю годину!

1944

НАШ СИН

Він всюди у гомоні слави
іде по країні в цей час.
Він перший ввійшов до Полтави,
він бився за вільний Донбас.
В боях за свою батьківщину
він виріс, наш син, і змужнів.
Він визволить матір єдину
навіки від хижих катів!
Він визволить змучених бранок,
горьованих сестер своїх.
Він рідного краю світанок,
для батька найбільша з утіх.
Лежать після німця руїни.
І кров'ю ще пахнуть річки.
Та встане хрещата долина,
привітно зустрінуть садки!
Він там після злої негоди
прийме наречену свою...
Він клявся на вірність народу
в поході, в труді, у бою!
Він перший прийшов у бригаду,
щоб Київ старий відродить.
О, клятву свою про відплату
юнак пам'ятає щомить!

Він першим ввіходив до Львова.
Він першим увійде в Берлін.
Наш син — перемога святкова,
країни надія — наш син.

1944

НАВІКИ ТИ ЄДИНА

Йдуть наші воїни зі сходу,
на захід наші лави йдуть.
Не бачила земля ще зроду,
щоб так гула ця гнівна путь.

Чекав з-за Бугу оборонця
роками многострадний Львів.
Там виглядали, наче сонця,
визвольних наших прапорів.

Тепер він простягає руки,
стрічає нас... Щаслива мить!
Після неволі, після муки
знов погляд усміхом горить.

До передмістя входять танки.
Червоні літаки вгорі.
Встає зоря нового ранку
вже на Даниловій горі!

Ідуть бійці шляхом Романа,
дорогою Данила йдуть.
Гаряча ще земля, як рана.
Але така цілюща путь!

Тепер навіки ти єдина,
стара озорена земля!
Встає возз'єднана країна,
ніким не скорена сім'я.

1944

ЙОГО ІМ'Я

Над нашим краєм прапор перемоги.
На заході визвольний стяг сія.
Ідуть бійці не знаючи знемоги.
І світить їм на бойові дороги
Його ім'я,
безсмертне Леніна ім'я.

Він збудував вітчизну нашу рідну,
і стяг його на подвиг окриля.
Народ навик змітає твар огидну!
І осяває нашу міць несхитну
Його ім'я,
безсмертне Леніна ім'я.

Песуть визволення Європі наші лави.
Співа хвалу їм звільнена земля.
І переможців*скрізь у сяйві слави
гукає в даль під гомони заграви
Його ім'я,
безсмертне Леніна ім'я.

Він показав шляхи усім народам,
оберігає Сталін їм життя.

Усім краям встає міцним оплотом
Червона Армія, що йде походом
в його ім'я.
Безсмертне Леніна ім'я!

Щодня шляхи все ближче до Берліна.
Салюти над країною щодня.
Крізь гук гармат, в звитяжну цю годину,
вперед веде героїв без упину
його ім'я,
священне Леніна ім'я.

1945

Скільки вже пройдено, скільки вже звільнено
стежок, шляхів і доріг?
В'їдливий згар на шинелю солдатів
ржавими смугами ліг.

Скільки вже днів отих, скільки, мов зливою,
кров'ю вмивалась земля?
Жде-виглядає вечірньою хвилиною
батька з походу сім'я.

Скорб він прийде... Він скоро повернеться
з дальніх щоденних боїв.
Він у Німеччині. Шлях йому стелеться
вже до берлінських шпилів!

В'їдливий згар на шинелю солдатів
ржавими смугами ліг.
Він відомстить душолюбів клятому
і за сім'ю, і за всіх!

1944

ЩАСТЯ

Стільки літ ми мріяли про щастя...
Ось вона прийшла, щаслива мить!
Над землею сходить перемога,
вгору крила зводить перемога,
у серцях піснями гомонить.

Скоро все німецьке кодро здасться,—
над рейхстагом стяг наш майорить!
Цілий світ вітає переможця,
вся земля стрічає переможця—
весняним привітом клекотить...

Вже минають муки і нещастя,
будуть знову люди в щасті жить!
Наша сила ката подолала,
супостата-гада подолала,
і над світом жайворон дзвенить.

Щастя їм затьмарити не вдасться,
над землею—сонячна блакить...
Вів людей до перемоги Сталін,
нам показував дороги Сталін,—
всюди слава Сталіну гримить!

Стільки літ ми мріяли про щастя...
Ось вона прийшла, щаслива мить!
Над землею сяє перемога,
мов веселка, грає перемога,
теплим вітром по світах летить.

1945

Перемога! Перемога! Перемога!
Де знайти ще чарівніших слів?
Стала гордо мати край порога,
виглядає з заходу синів.

Простяглись дороги їм безкрає,
їм немає меж на цій землі.
У останніх корчах десь конає
сам Берлін, мов гадина, у млі.

Відплатили воїни за муки
всіх дітей і матерів усіх.
Їм вітчизна простягає руки,
цілий край вітає радо їх.

Сталін їм показував дороги,
Сталін їх до перемоги вів.
Осяває прапор перемоги
славою озорених бійців.

Осяває переможний травень
лица їх на бойових путях.
Цей великий день навіки славен,
славен переможець у віках!

Перемога. Перемога. Перемога.
Скільки щастя в гомоні цих слів!
Стала гордо мати край порога,
виглядає з заходу синів.

1945

* * *

Він писав не раз до матері своєї:
— Я вернусь додому лиш через Берлін! —
Скільки втіхи-щастя на душі у неї, —
скоро прийде з фронту переможець-син.

Вже Берлін скорився. Впало лігво кляте.
Радість на душі їй, зник у серці жаль.
Вийшла зустрічати сина рідна мати,
і стоїть над тином, дивиться у даль.

Вже навіки зникло горе-небезпека.
Мов отруйне падло, в корчах простяглась
вся повіта димом чужина далека.
Щоб ти більш ніколи вгору не звелась!

Прапор перемоги має над рейхстагом.
Славний всюди в'ється переможцям шлях!
Виглядає мати сина битим шляхом,
де літає слави бойової птах.

Він писав не раз до матері своєї:
— Я вернусь додому лиш через Берлін! —
Скільки втіхи-щастя на душі у неї, —
в сьйві перемоги повертає син.

1945

Розквітла вишня при дорозі,
як і давно цвіла колись.
Прибиті вітром на морозі,
знов рідні віти підвелись.

Знов ніжні пахощі травневі
хвилюють спогадів прибий.
О, де ви, пелюстки, о, де ви,
рожевих парубочих мрій?

Рожеві пелюстки на вишні
тремтять у вранішній росі.
Морози згнули колишні.
Кругом весна в усій красі!

Боєць у радісній тривозі
спинився біля рідних нив.
А наречена на порозі,
мов пелюсток, тремтить без слів.

1945

СОНЦЕ ЗІ СХОДУ

Де на шлях впала тінь терикону,
вів на смерть юнаків вартовий.
Але промінь їм сяяв з-за Дону,
і промовив тоді Кошовий:
— Не зламати нас катові зроду.
Скоро зійде тут сонце зі сходу! —

Мордували в гестапо солдати
юну дівчину, наче вовки.
Та Убийвовк дивилась за ґрати,
все чекала з-за Ворскли-ріки,
що бійці принесуть їй свободу:
— Скоро зійде тут сонце зі сходу! —

Підвели до петлі русокошу.
Їй погрожує смертю мара.
Та Безсмертну не схлять погрози,
вона бачить бійців з-над Дніпра:
— Не скорити ніколи народу!
Скоро зійде тут сонце зі сходу. —

Нагинались карпатські смереки
від нелюдських, нечуваних мук.

Та вдивлявся у щастя далеке
аж під Тіссою десь Борканюк,
і, незборканий, звав крізь негоду:
— Скоро зійде тут сонце зі сходу! —

І збулось так, як ждали герої
у днедавній світанковій млі.
Скрізь від Дону й до Тісси гучної
стяг червоний на рідній землі.
Світить людям радянського роду
на Україні лиш сонце зі сходу!

1945

* * *

Вже розкривається, мов тайна,
перед моїм вікном каштан.
На серці радість надзвичайна
після тяжких недавніх ран.

Ще тільки мить—і повне сили
знов зеленітиме гілля...
Отак і ти, мій краю милий,
моя відроджена земля!

Ти розкриваєшся, мов чудо,
після грізних воєнних літ.
Весна буяє. Гомін всюди.
Знов зеленіють грона віт.

1945

ПІСЛЯ ВІЙНИ

Проходять люди легендарні.
Тролейбус ніжно шелестить.
Уже відчинені книгарні.
У школу дівчора спішить.
Надворі сонячна погода.
Сміються Золоті Ворота.

Кіоск з газетами на розі,
і театральний ресторан...
Немовби все так само й досі,
коли ще не було цих ран,
що після зливи ще зіяють
і серце наше й нині крають.

Вони ще є. Їх не забути.
Цих свідків чорної чуми,
знущання, свастики, облуди
і міжнародної тюрми.
Хай суд і це катам згадає,
за все нещадно покарає!

Від ран ще серце наше мліє,
та радість сяє, мов блакить.
Ніхто вже більше не посміє
тут вражим чоботом ступити!

На працю поспішають люди,
де вже підводяться споруди.

Проходять люди легендарні.
Тролейбус ніжно шелестить.
Уже відчинені книгарні.
У школу дівчора спішить.
Це знову сонце щастя-долі
зійшло по більшовицькій волі.

1945

1917-1941

A decorative floral wreath with a central rose and clusters of grapes, framing the text "1917-1941". The wreath is composed of various flowers, including a large central rose, smaller blossoms, and clusters of grapes, all rendered in a detailed, black-and-white line-art style.

Р А Н О К

***

Ранніми ранками росяно:
серце чутливе у трав.
І хоч від захвату млосно,
я б цілий всесвіт обняв...

Сяйвами небо мережано:
звідти йде полум'я дна.
І хоч навколо безмежно,
далеч душі не спиня.

Ранніми ранками росяно:
серце чутливе у квіт.
І хоч від захвату млосно,
я б сотворив решту літ...

1917

EX ORIENTE LUX

Сонце з-за поля щоранку,
світло зі сходу повік.
Сонцю співає веснянку
радісно-юний потік.

Перше проміння: світання! —
світле проміння з-над піль.
Сонцю щодня величання
в лоні безмежних дозвіль...

Людам надії зі сходу, —
вгору ж наш сонячний стяг!
Слава мозму народу,
слава в безмежних полях...

Радість і щирі цілунки,
гордість на мрійнім чолі.
Вгору підносимо трунки —
світло зі сходу землі!

1918

Ex oriente lux — світло зі сходу.

РАНОК

Сорочку ширше розкривай
і захлинайся од повітря.
Хай серце б'ється через край,
немов по вінця повні відра.

І умивайся на зорі,
коли вода тече крізь пальці.
Поки ще сонце не горить,
а тільки тліє десь у балці...

Утрись ранковим рушником,
гаптованим росою, чистим.
І мов латаття над ставком —
тремтітимеш блискучим листям.

Угору випростайсь, мов день,
під синю баню вигни груди.
І крик розпалений розбудить
затоку радісних пісень.

1919

М Е Т А   Й   М Е Ж А

МЕТА Й МЕЖА

Усе кудись у далеч лине
і поривається вперед, —
і дим, і вітер, і рослина
черкає зоряний намет.
Усе пронизує тумани,
летить до вищої мети.
Одвіку сила нездоланна
хвилює сонячні світи.
Коли ж поля женуть припливи
рожевих колосистих хвиль
і ними хлюпають тужливо
у недосяжний небосхил, —
хіба ж це не потужний потяг
нових просторів досягти?
Усе навколо вічно котить
до переможної мети!..
Але ж поля спиняють межі,
моря спиняють береги.
Од їх байдужості залежить
розгін космічної снаги!
І вже назад ламає руки
нестримний безоглядний гін,

і дико бризкає з розпуки
своїми кучерями він.
Коли ж не витримає лава,
хитнеться колосом на схил, —
тоді рипить і гнеться явір,
а сонце заступає пил...
Але ж усе у далеч лине,
і поривається вперед, —
і хвилям знов немає впину
до ще незбагнаних тенет!
Найбільше ж тягнеться у простір
всесвітнє серце — чоловік,
що протинає зором гострим
майбутній і минулий вік.
Чи то високими краями
летить у вирій золотий
крилате марево над нами
до невідомої мети,
чи то вечірньою порою
у небо дивиться маяк
і розбиває над собою
байдужий і линиялий дах,
чи то крізь дим огонь вергає
у темну синяву димар,
і розсипається безкрає
вгорі новий волосожар,
а чи ураз грозовий вихор
старезну землю зворухне
і, розтопивши сонну кригу,
засяє блискавок огнем,
це означає, що людина
і зір, і крила, і огонь,
усе напружує і лине
у далеч безліччю колон.

І тільки часом одступає
на вороних шляхах своїх
і спотикається з одчаю
серед просторів світових.
І вже назад ламає руки,
і загортається в туман,
де недорід терзає луки,
де кріпаків терзає пан...
Але ж усе у далеч лине
і поривається вперед, —
і знов змагається людина,
зриває зоряний намет.
І скільки б меж не зупиняло
в дорозі по нові світи, —
людина вже пройшла чимало
до світлосяйної мети!

1926

ПОНТИДА

Ця крайня країна, до серця розрита,
колись називалась казкова Понтида.

І ранком, коли прокидається птиця,
здається, що берег затоплений сниться...

Укритий гаями — рожевою млою,
з туману встає він крутою горою.

Здригнувшись струнким кипарисовим станом,
верхів'я спросоння хитає платаном.

І міцно проймає повітря прозоре
проміння магнолій, жагуче, як море.

А там, де спиняють розгін водоспади,
невмиване сонце вітають цикади.

Коли ж чабани виганяють отари,
їх лаври вкривають вінками з-за хмари.

Ідилія й тільки...

Але придивіться,
чия то стоїть мовчазна кам'яниця,
уперлася в небо?

Туди не дістати

ні з поля,
                    ні з лука,
                                    ні з моря,
  ні з чати.

А все, що навколо спліталось привітом,
чи сонячним дзвоном, чи росяним цвітом,

і все, що лягло на закутих обличчях
понтійських рабів, у серцях робітничих,

що риються в хащах, полюють у горах,
ростуть під бичами, а плодяться в норах, —

усе це схилилось під ноги вандала,
що тисне своєю п'ятою з метала.

Брехлива природа, а з нею і міти
про щастя і славу старої Понтиди!

Та ж там, де в таких неозорих просторах
ростуть під бичами, а плодяться в норах,

тепер тільки карним огнем революцій
оновлюють землю, щоб більше не гнуться.

І більше не падають під сірим камінням,
зрощаючи потом, покірним терпінням,

і більше не сходити кров'ю рудою,
не бризнувши нею, як гаслом до бою.

— А там тільки листя од жаху кричало
і скеля пашіла, неначе кресало...

... Та як не стирає людина покори
не стерпіли гори, не стерпіло море!

Здригнулись узгір'я, хитнулись верхів'я,
пішли з видноколу урозтіч сузір'я.

Запались долини й забризкали ріки
огненними водами землю навіки.

А в них потонули не тільки вандали,
а й юрби рабів, що на них працювали.

І згинула, кров'ю і морем залита,
навіки хижацька і рабська Понтида!

І тільки лишилася крайня країна,
де також відбилась нечувана зміна,
де голі, безлюдні, навергані гори
і досі є символ знущань і покори,
а сині, родючі, робочі долини
нагадують вічне змагання людини.

1926

ЗУСТРІЧ У ГОРАХ

Придавлений важким узгір'ям ---
іду,

згинаючись,

туди,

де ще ніхто верхів не міряв
на скелях чорних і крутих,
де через нетрища й каміння
доводиться нести тягар
своїх думок

і з вітром синім
горить і дертись вище хмар.
Іду, спинаючись, у гори —
здираю пучками пісок,
і давить краєвид суворий
скривавлений

тернами

крок.

Але я все ж зриваю оком
упертий обрій кутих гір,
і гнеться колесом глибоким
земля під п'ятами сузір.
А вир захеканих легенів
у далеч котиться гучніш,
і я ось-ось піймаю в жменю
верхів'я точених узвиш...
...Коли ж
я тільки став ногою,

щоб руки в простір простягти,
назустріч кручею крутою
над

золотою

головою

знялися вихорем густим,
заповзали кругом тумани.
Через багно рудої твані
немов розкрилися віки,
і простяглися каравани —
багнети, привиди, полки.
І кров'ю залило рудою
і кручу, й прірву, і байрак,
де кожний камінь брали з бою
за царське: — Дякую. Ур-ра! —
Тілами болота гатили,
стелили головами шлях.
Та вище підіймали крила
аули в темних небесах...
Одчаєм нависає скеля —
ось-ось сховає всіх завал.
Коли ж у прірву впала стеля,
під серцем полоснув кинджал!

Я теж упав, підтятий зойком.
Завіщо стерли цілий край?
Та хтось під'їхав тихим кроком
і мовби мовив: „Уставай!“
І я підвівся.
Зникли пута.
Назустріч сєє дивний шпиль.
А звідти верхівень розкутий
всміхається на безліч миль.

1927

ПИЛ І ПАЛ

Встають споруди Дніпрельстану,
черкають сицю далечінь.

А їм —

ввижаються гетьмани,
кричать:

— Затримайте розгін! —

І агітують за барокко,
обстоюють церковний стиль...
Щоб відродить свою епоху,
здіймаючи ворожий пил.

Але підносяться обіруч
кругом конструкції споруд,
що мають вивірену міру
і певно вирішений кут.
Здіймається, неначе гасло,
дзвінкий гартований метал.
Навіки згарище погасле
розвіяв будівничий пал!
Навколо простяглись масиви
озорених людьми століть.
Ось-ось риштування рухливе
перепланує цілий світ!

1930

ВІЗІЯ

Я одмахнув упертим жестом
цинічний привид.

Але й тут
таким же гунявим протестом
обабіч марева встають!
Ячить закляклими очима
серед розбризканих огнів
якесь страховище незримо
колись пропитих вечорів.
Звисає рваними тілами
клубок безстидної жаги
кругом розіп'ятої плями
жіночих пестощів тугих.
Серед імли оглухлих люстер
безтямний крутиться кістяк,
займаючи огнем розпусти
і стегна, й перса, і уста.
Кругом і передом і задом
показують обвислий крам.
Серед годованок пикатих
немає сорому самцям!
Немає сорому самицям
від пристрасних, безумних слів!

На їхніх обважнілих лицях
останній промінь спопелів.
І я вжахнувся.

І я прокинувся.
Та ж тут колись терзали плоть
щодня, щоночі, щохвилини
за кусень хліба і вигод!
І я прогнав раптовим рухом
ганебний привид.

Але знов
таким же навіженим кругом
заграла, порскаючи, кров.
Стікаючи з опухлих пальців
у самоцвітах і перснях
якимсь рожево-синім смальцем
крізь кислий і солоний пах,
тваринна кров здавалась жаром
від одгодованих сердець,
коли трясеться темним баром
набитий грішми гаманець.
Заюшений чужою жовчю,
схопив горлянку черевань,
і чавкає кривавим клоччям
роз'ятрених, подертих ран.
Уп'явся гострими зубами,
терзає ними цілий світ!
Хотів би тлустими руками
найбільший кусень захопити,
залити перепрілим салом
ущерть ущелини ушей...
Ніяким грімним самопалом
ім не збудить своїх ночей!
Я ж упізнав своїх знайомих,
і я злякався їх облич...

Рвонулось ліжко крізь утому,
і я прокинувсь. —
Ніч.

І одігнав я голосінням
жахливий привид.

А звідтіль
ще злішим, одчайдушним плином
заграло шумовиння тіл.
Обабіч виповзає плазом
пільмою схована людва.
У кожного працюють разом
і руки, й ноги, й голова.
Червою уп'ялись нероби,
кіругом розхлюпуючи піт.
Ось-ось людей навік затопить
серед багнюки паразит!
Ось-ось усіх людей розчавить
скаженим обертом земля!
... Кімната узялась одчаем.
— Сплять!

Встаю.

Навколо оглядаюсь.

Звідкіль подібне приверзлось?

Та ж тут століттями безкрає
стояло золоте кубло!

І тільки я схиляю в руки
своє натружене чоло,
його черкають знову звуки
своїм розгорнутим крилом.
Я ж одганяю впертим рухом
настирний привид.

Але враз
ще більшим, безконечним кіругом
кружляють марева весь час.

Аж поки сонце не зірвало
останню пляму із вікна.

Старих-бо привидів чимало
в неремонтованих домах...

Старих-бо привидів чимало
в неремонтованих домах...
Дивлюсь кругом.

Благає далеч
розвіять геть
останній прах!

1928

ЗАХІДНА БАЛАДА

Петлею стягнули
квадрати квартала.
І клямка у дверях
нервово заграла.

Петлею стягнули.

Хитнулась підлога.
Урвались одвірки.
Розсипались погляди
скалками зірки.

Підлога. Одвірки.

Забрали жандарми.
Не серце, а птиця!
Мурована клітка —
вечірня в'язниця.

Забрали до клітки.

Іржава солома.
Зогнила колода.
А кров'ю на стінах:
— Свобода! Свобода!

Кров'ю на стінах.

І рветься у далеч
заклякле обличчя.
Здається, опівночі
партія кличе.

Партія кличе.

Але через мури
ні слово, ні вітер!
Звисає клубками
легеня на плити.

Звисає на плити.

Примара кістками
черкає об камінь.
Розчавлено мозок
важкими роками.

Розтерто віками.

Кривавого вечора
видерто й пам'ять.
Петлею на зашморг
скручено рам'я.

Петлею на зашморг.

Жорстоко урвалась
тюремна балада.

Проте через морок,
мов ціль і мов цята,
заграли прапори.
— Червона Україна? —

Вечірньою зіркою
впав на коліна.

1929

ЧОРНИЙ ВУГІЛЬ

Західному робітництву.

Не життя,
а тільки чорний порох —
на руках,
у серці,

в голові...

Що ж, коли у шахтах, мов у норах
довелось довбати цілий вік!

Цілий вік замість огнів у очах
блимав каганець підземних мук...

Тільки часом привидом морочить
потойбічний перекличний гук.

І коли повзеш під стелею важкою
і довбаєш кайлом чорний антрацит,
іноді здається, що над головою
щось ясне й нестримане горить.

І тоді огонь крізь землю вибухає
із широких кованих грудей:

— Страйк! —

гуде і мчить безкрає
заклик рук,

сердець,

голів,

очей.

— Страйк! —

І ніби блискавка упала
у підземнихнорах на суворий вид.
Але знов схилилися, —
і кайло
рвало, ніби душу, чорний антрацит...
Та на цей раз годі бути кротоми,
що ні бур,
ні сонця,
ні зірок.

І розкривши очі прапорами, —
не юрба,
а вугільний струмок.

Щоб уже не гнулись більше спини
(чорний вугіль — на весь вік вага),
не набавим більше ні хвилини,
не уважим більше ні шага!..

Тільки...

чом так довго виглядати
з-за кварталу полум'я мети?
З голоду вмирають немовлята,
а за ними привидом діди.
З голоду запався чорний обрій,
і уже на захід сотий день.

Страйколомє!

ти єдиний робиш
для набитих і тугих кишень...
Але серце зрештою не стерпить,
загориться чорний вугіль рук.
Бо ж недарма вже й засохлий череп,
як ніколи, з голоду олух.
Бо ж недарма чорний вугіль серця
вже на попіл геть перегорів.

І, здається, звідти розітнеться
многоликий і нестримний гнів.
І з очей не жовтий огник згоди —
чорний вугіль помсти потече...
Страйколоме!
Не вертай з роботи
манівцем у темряві ночей...

А поки що каменем звисає
чорний вугіль рук, сердець, голів.
Голод...

Холод...

Та невже чекає
той же сором і твоїх синів?

1926

Д О Р О Г А

ДОРОГА

Дорога.

Станція.

Сигнали.

І знов у далеч колія,
де не 'дного колись загнали
в залізо кутого коня.

Не зупинялись ні хвилини
на старожитному шляху,
де порив прапорами линув,
скипівши кров'ю на снігу.

Коли ж чие спинялось серце,
несла вперед його мета.

Та ж цілий край ось-ось зірветься —
дороги,

станції,

міста!

Не зупинялись ні хвилини —
вітри, і люди, й колія.

Здавалося, ніщо не спине
в залізо кутого коня!..

Горіли версти, гасли весни.

... Але ж розгонився вперед,
черкаючи шатро небесне,
обабіч гострений багнет.
Безтямно розрізали груди
густий повітряний кордон.
Кругом гули вітрами люди
супроти марних перепон.
Жагуче розтинали простір
своїм диханням голосним.
Ніякий навіжений розстріл
повік не міг би їх спинить!

Полки.

Походи.

Перемоги.

Та ж гомонітимуть віки
піснями нашої епохи,
розтявши ними береги!

Навколо відгомін лунає
дзвінками гонами щодня.

Безмежно,

без кінця,

без краю

лягла залізна колія...

І я повік тепер не можу
не пориватись до мети.

Така нудна, така ворожа
утома тихої ходи!

Дорога.

Станція.

Зупинка.

Рушайте, потяги, вперед!

Та ж кожна крихітна хвилинка
затримує вселюдський лет...

Але ж озвалися сигнали.
І знов у далеч колія.
Утома,
зупинки,
вокзали —
не зупинити їм коня!

1928

КРАЇНА РОБОТИ

Я дивлюсь у далеч.

Україна

гомонить огнями крізь туман.

А вечірне полум'я осінне

обсипає золотом курган.

Звідти я ловлю очима цятки,

що ось-ось розвіються, мов дим.

Сонце западає.

Ніч.

І крила згадки

голову черкають помахом своїм.

— Що це сталося з моїм широким краєм,
скільки в ньому миготить обличчя?

І обабіч колом обступає

дивна армія.

А з нею віч-на-віч

я стою і гнусь під голосами,

що сягають золотавих зор.

Звідусюди тягнеться руками

гомінливий мільйоновий хор.

Застилає обрій темносиній

запальне змагання рук і рим.

І встає огнями Україна

крізь безсилий і далекий дим.

- Я щодня до Дуки на роботу
синіми обніжками ходжу...
- А до нашої „Мети“ приходять
розорать навек стару межу!
- Гірше злиднів заливає мозок
пригоршнями жовтий самогон.
- А комуна засипає осінь
тисячами виважених тонн!
- І кругом руїна у розбитих душах,
що під небом пусткою лежать...
- Ні, у наших лавах не знайти байдужих!
- Звідки ж ви взялися?
- З фабрик!
- Барикад...
- Зводяться мартени.
- Гомонять заводи.
- Лиш ворожу думу оповив туман!
- Голубіють всюди радіоантени.
- Авто!
- Самольоти!
- Трактор!
- Дніпрельстан!

І коли за обрїй кинув я очима
і курган у далеч вирвався з-під ніг,
задзвеніла пісня в мене за плечима,
перемігши гомін голосів усіх, —
про дзвінку країну вільної роботи,
про червону цеглу
і міцний таран,
і кругом двигтіло кроками голоти
сміливе й огнисте:
— Чуєш?
Дніпрельстан!.. —

І кудись у далеч цяткою полинув
згаслий, одгорілий і безсилий дим,
а кругом устала в небо Україна
чистими огнями, горном золотим.

1927

РЕСПУБЛІКА

Стоїть мій пізній день.
Замисливсь.
Куди ж республіку шляхи ведуть?
Виблискує снігами помсти Вісла,
хитає кручами закутий Прут.
Мете й мете.
Чекає Україна.
Навколо гомонять дроти антен.
Здається, що загрузли по коліна
стовпи лунких гігантських веретен.
І день і ніч республіка працює,
видзвонюючи ритмами машин.
О, часе мій!
Невже ввіллю я
і свій розгін
у цей суцільний гін?
Суцільний гін терпкої крові
крізь пелехатий вітер сніговий.
Мете й мете.
Виблискують підкови
баских і вірних коней огневих.
Палає сонце у рясних заметах,
простягши промінь пальцем золотим,
що протинає льодовим багнетом
засніжений і кучерявий дим.

Заметено дороги.
Україна
шукає цілий вік свої шляхи.
Ще не один загін людей загине
серед зимової карпатської юги!
Засипала снігами завірюха
і колію, і річку, і місток.
Ні цятки,
ні тепла,
ні звука
серед заметених порошею стежок.
Виблискує снігами помсти Вісла,
хитає кручами закутий Прут.
Зимова паморозь нависла,
заслала саванами путь.
Засипала метелиця дороги.
Але у нас гудуть дроти антен!
Здається, ніби чути кроки
дзвінких розгнudzаних пісень.
Республіка працює безупинно,
видзвонюючи ритмами машин.
І скоро об'єднає Україну
суцільний робітничий гін!
Застиг мій вірний день.
Чекає.
Куди ж республіку шляхи ведуть?
Ось-ось од краю і до краю
проляже рівна путь...

1928

ДВАНАДЦЯТИЙ

Немов ліхтар серед майдану,
стою схвильований один...
Ось-ось хлюпне осінній ранок
нестримний робітничий плин!
Ось-ось розкрається повітря
густим роз'ятреним гудком!
Дивлюсь обабіч.

Синій вітер
теж прислухається кругом...
Устали гострими шпильями
ряди будівель крізь туман.
І дерево, й залізо, й камінь
прорвали коло риштувань.
Прорвали марево інерцій,
простягши руки вище хмар.
Нестримне будівниче серце
зриває зрушений тягар!
Будівля помахом крилатим
підносить полум'я своє.
Четвертий...

восьмий...

і десятий,

і вже дванадцятий встає!
Встає і сонце за майданом.
Черкає обрії кругом.

Хлюпнув осінній синій ранок
високим кованим гудком.
Загомоніли водоспади
грудей, і кроків, і очей.
Нікому їх не перетяти —
плече в плече,
плече в плече.

Вгинаючи нестримним кроком
широкий обважнілий брук,
гряде індустріальний похід,
суцільний робітничий рух.
Пірнаю я також у порух
м'язистих рук і пружних ніг.
Підносить рiштування вгору
своїм зусиллям робітник!
Устали гострими шпiлями
ряди колон у далечiнь.
І дерево, й залiзо, й камiнь —
бентежний будiвничий гiн.
— Тримайся лiвого бар'єру!
— Щiльнiше!

— Смиливiш!

— Наддай!

Бiжать нестриманим кар'єром
пiдмурки, поверхи, лiта...
Будiвля помахом крилатим
пiдносить полум'я своє.
Четвертий...

восьмий...

i десятий,

i вже дванадцятий встает!

1929

ЗНЕПАВИСТЬ

Ти дуже добрий, друже мій...
Але й непевний ти, мій друже.
Стоїш за партією дій,
серед боїв і між напружень,
і споглядаєш і тремтиш
від подиву і від омани.
А він таємно точить вірш,
а він готує потай плани
країну нашу підточить,
роздерти частками сузір'я —
шкідник, інтервенціоніст, бандит,
яких давно чекає прірва.
А він вивіркою проліз
у закуток і на верхів'я, —
його простежить варто скрізь
серед крутійств і многослів'я
під міною ласкавих фраз,
поміж хамелеонства й згоди,
коли ворожий тихий сказ
найбільше будівництву шкодить.
А ти застиг, і ти мовчиш,
зворушений і безпорадний,
коли серед закритих ніш,
під час службової наради,

петлюривець, шпигун, різник,
готовий кулею ціляти
у серце навіть немовляти,
якому батько більшовик.

А ти, мій друже, ти не звик
так ненавидіть, щоб пізнати
ворожий підступ. Цілий вік
ти вірив у непевну гру
філантропічних ідеалів
і з-під рожевих окулярів
ти тільки бачив машкару
добра, і щирості, і марев.

А він тоді напевне марив
про владу, визиск, зваду, зиск
і пастки розставляв усюди,
щоб хоч на день приснився блиск
самодержавної споруди,
щоб розбудити хоч на час
картатий привид гетьманату.
Вони б свою хотіли власть
хоч би на мить реставрувати!
Вернуть, спинити, поновить.
І посипає нафталіном
свої регалії бандит,
порозкладавши їх у скринях.
Огідно, скажеш, друже мій?
Ні, не лише, мій друже, гидко.
Адже колишній цей колій
можливо агент контррозвідки.
Він причаївся, він сидить
між обивателів, наш ворог.
Цілком реальний, він не міт
уяви хворої й не морок.

Волів би нас він отруїть
своєю злобою і жовчю.
І навіть у твоїй сім'ї
червою теж він часом точить.
То чутка-плітка, то смішок,
то безневинні анекдоти...
Він проповзає в твій куток,
щоб закалять його болотом.
„Коли ж він не свідомий зла,
яке він часто творить краю?“
... Нехай тобі відповідає
класова зненависть моя.

1934

І СКОРЬ... І ГНІВ...

Пам'яті С. Кірова.

Лягає перший сніг...
І раптом багряніє
на скронях кров...
Чия звелась рука?
Затих трибун і друг.
Яка це гадь посміла
стріляти з-за кутка!

Шумить Нева-ріка.
І пломеніє Київ.
І скорб... І гнів...
І варта на вітру.
Не згасне комунар,
що в кожен рух і дію
втіляв свою мету!

Йому холодне кров
від смертної завії.
Але він кличе знов.
Знов кличе у бої.
А між нових будов
його витають мрії.
Всі —

на пости —

свої!

1934

ЛЮДИНА

Пам'яті М. Горького.

Стояла глупа ніч... Але людина,
ім'я якої гордо височить,
змагалася. І пісня соколина
не кидала її ніколи ні на мить.

Навколо твань була і люта хуртовина.
І блазень царював. І ворушилась тидь.
Але піснями шлях проказує людина,
крило якої гордо височить.

І ось прокинулась замулена долина.
І раптом сколихнувся цілий світ!..
І нас не кидає твій образ ні хвилини, —
він над віками гордо височить.

— Спинулося твоє життя єдине.
Тужлива хвиля. Смерть. Тебе нема.
Але ти з нами!.. Навіть смерть сама
твоеї пам'яті не спине...

1936

ВІТЧИЗНА

Під моїм вікном пройшла колона
з піснею про Сталіна в устах.
А русявий командир загону
непохитно в стременах застиг.

Він вдивляється. Його частина
спокій переможців береже.
Кожен снайпер ворога зустріне
кулеметним огневим дощем.

І всміхається привітно і бадьоро
їм отчизна зоряна моя —
від тайги далекої й до моря,
де громади кораблів стоять.

І над краєм пролітає поїзд —
повз ангари, ферми і сади.
Стратонавти, техніки, герої
хочуть дивних далів досягти.

Ми працюєм. Ми перемагаєм.
А навколо грона наших дій.
І коли з роботи ми вертаєм—
ми на лижах—хто кого хутчій?

Під моїм вікном пройшла колона
з піснею про Сталіна в устах.
І русявий командир загону
непорушно в стременах застиг.
Він вдивляється. Його частина
спокій переможців береже.
А коли й до нас надійде зміна —
ми на ворога — плече в плече!

1935

Б Е З С М Е Р Т Н И К

ЗУСТРІЧ

З далеких обрїїв країни
щодня надходять поїзди.
Чим дорогих гостей я стріну,
що прибуватимуть сюди?

Чим дорогих гостей я стріну?

В дорозі їх вітають зорі,
і гомонить на вітах лист.
Через поля і через гори
веде найкращий машиніст.

Веде найкращий машиніст!

Долини розкривають зела.
А дітям сняться дивні сни
про подвиги людей веселих,
в яких на грудях ордени.

В яких на грудях ордени.

Дерева простягають руки,
гіллям клечають паротяг.

І раптом хочеться у звуки,
у пісню втілити чуття.

Так хочеться співати пісню!

І вже я знаю, як належить
зустріти дорогих гостей.
Пісень бурхливим узбережжям!
Пісень —

на тисячу
грудей...

Щоб стати з піснею в забої,
ще краще працювать в цеху,
і з нею вийти у двобої
на прикордонному містку.

1936

СЛАВА

Над водою небо млою крите,
і мете пургою з-за гори.
Хто здолає простір пролетіти,
де юга, і північ, і вітри.

Не літає тут хупава птиця,
що спішить за гори й океан.
Далечінь. Пустеля. Таємниця.
І густий над прірвою туман.

Тут не чути мови ще людської,
і людських осель не видно тут.
Але чий це подих у двобої
над полярним безгомінням чуть?

Хтось хоробрий вперше розгинає
крижане повітря тут крилом.
Над північним зледенілим краєм
пропливає велет літаком.

Не побачиш тут ніколи птиці,
що спішить за гори і моря...
Лиш на крилах із міцної криці,
де червона променить зоря, —

можна над просторами здійматись
і летіти так безстрашно тут.

Слава нашим соколам крилатим,
що проходять Сталінський маршрут!

1936

ПІСНЯ ПРО ДРУГА

По місту з другом я іду,
і все належить нам.
Він зупинився на мосту,
і нас вітають там.

І задивився в далину
смуглявий чоловік.
Свою далеку чужину
покинув він навек.

— Але знайшов отчизну я! —
промовив твердо він.
І наче світла течія
зігнала журну тінь.

— Не спав роками я ночей —
все мріяв я про край,
де міг би стріти я людей,
струмких, як водограй;

де міг би стріти я людей
високих людських прав... —
І виграє глибінь очей
веселкою заграв.

— І стрів я мрію тут свою,
що будить цілий світ.
Живу я з вами у краю,
де так прекрасно жить!—

І підхопили ми гуртом
останнє слово вмить.
І пісня радісним крилом
над нами майорить.

І прорізає висоту
на задрість ворогам...
По місту з другом я іду,
і все належить нам.

І усміхнувся в далину
смуглявий чоловік.
Свою прокляту чужину
покинув він навек!

1936

ЗУСТРІЧ ДРУЗІВ

Я містом іду. Дерева в цвіту.
Краса, і достаток, і сміх.
І сонце ясне. І стрічають мене,
гей, четверо друзів моїх.

Один прилетів із далеких країв,
де північ, і мла, і сніги.
Він пильно зорить, вартує щомить,
щоб десь не пройшли вороги.

І цей не забув — зі сходу прибув,
де ранений був у бою.
Він дивиться з гір у туманний простір,
боронить отчизну свою.

А третій юнак стояв на пісках
над тихим, підступним Дністром.
Він стежить за ним, за ворогом злим,
дивляється пильно кругом.

Молодший приплив із південних морів,
де бурі, пірати й вітри.
Пливуть кораблі у туманній імлі,
і вдень, і нічної пори.

І кожен юнак обійми простяг.
І раптом уважно спитав:
— Ми пильно стоїм на посту бойовім,
і ти на своїм пильнував? —

А сонце кругом. Ішли ми гуртом —
я й четверо друзів моїх.
Я руки їм тис. І сяяли скрізь
і пісня, і щастя, і сміх.

1937.

ДЖЕРЕЛО

П. Тичині.

Дзвенить кришталне джерело,
що вийшло з глибини земної.
І ряст, і кетяг, і стебло,
під бризками роси рясної,
буйніш, насажені, ростуть,
і цвітом прикрашають путь.

Такий і твій прозорий спів,
що вийшов з глибини людської!
І ніжність, і тепло, і гнів,
весь чар веселки чуттевої,
дають серцям людським снаги,
щоб пламеніли навкруги...

Дзвени ж, пісенне джерело, —
на радість нам, лихим на зло!

1940

ПОЕТ

В. Сосюрі.

Стоять заграви за рікою.
Ідуть колони через гать.
Стрічки червоною габою
над ними мрійно майорять.
Юнак живе пори такої,
що він не може не співать!

І встала пісня з-за майдану
серед походів бойових,
що поривала із туману
вперед ровесників своїх.
І тамувала кожную рану,
сердець торкалася людських.

Коли ж кохана до вокзала
йшла проваджати юнака,
тоненьку книжечку стискала
її схвильована рука,
де ніжно пісня воркувала
і залицялася п'янка.

Але не тільки юнь мужніє,
і буйно зеленіє гай.

Мов колос, налилися мрії.
Мужніє весь радянський край!
Щодня моя вітчизна в дії.
Співай, товаришу, співай!

А над просторою рікою
дуби під вітром майорять.
Під стягом слави бойової
проходить зореносна рать.
Поет живе доби такої,
що він не може не співать!

1940

НОВИНА

Птахи зграйними ключами
пролітали над Дністром.
Над весняними ярами
дзюркотіли джерелом.
І здивовано з нестями
зупинились над селом.

Той же гай, та сама річка.
А немовби інший шлях!
Майорить червчата стрічка
у зелених берегах.
І зорять дитячі личка,
сяє усмішка в очах.

Що за гомін, що за співи,
де роками слався сум?
Люди спільні орють ниви.
І нових співають дум!
Після блискавки і зливи
гомонить великий шум.

І знялися бистрі птиці
щоб повідать новину.
І назустріч з-за ялиці
стріли пташку голосну.

В Коломиї край криниці
теж почули новину.

Пісня лине з верховини.
Лунко чути звідтіля.
І з долини пісня лине —
з Перемишля до Кремля.
Україно!.. Україно!..
Вся радянська ти земля.

1940

БЕЗСМЕРТНИК

Вона стояла нерухомо.
Але тремтіла їй рука,
що так схвильовано до краю
стискала кінчик пелюстка.

Замість вінка з пахучих квітів,
повитих росяним зелом,
звисає з рук її безсмертник,
що ріс у неї під вікном.

Вона, мов душу, доглядала
і пильнувала квітку цю.
І принесла тепер на спомин
її товаришу й бійцю.

О, довго так дівоче серце
за нього билось кожну мить!
Хай пісня ця, мов той безсмертник,
у серці ніжному ячить...

1941

П О Е М И

КАЗКА

У казці вічно серце тоне,
як зазирну в країну див,
коли котилися загони,
немов урайішний приплив.

І повертались на світанку
під місто, кинуте торік,
згубивши не одну тачанку,
не одного зваливши з ніг.

А як вливався в передмістя
потік червоний під містком,
не знать чи то осінні листя,
чи кров багріла рівчаком.

Бо так багато землю мило,
людських джерел дзюрчало скрізь,
що довго ще забудь не сила
того, що діялось колись, —

як замість трупів уставали
нові бійці, нові полки...

І я вдивляюся у далеч,
І я пригадую казки...

Вільніш дихнуло передмістя,
аж у палацах оддає.
Це так безумно й урочисто
гармата з-за узлісся б'є.

Який то незабутній ранок,
ніким не висловлений гул!
А як звільнили полустанок, —
все ближче й тугше голос куль.

І хоч по всіх іще кварталах
так порожньо до болю скрізь,
але на кожен рік чекали
і озиралися на ліс...

Коли ж зійшлися і вкрили Либідь
під лебединий крик людей
червоним листям, щоб засипать
дорогу у майбутній день, —

щось неймовірно, дивне сталось...
Пробіг юнак, зросивши брук,
згубивши руку коло валу.
... І раптом встала пара рук!

Другий, поранений у ногу,
прожогом, ніби куля, біг
і ліг одною на дорогу.
... А замість неї пара ніг!

Коли ж ціляли із-за рогу
і в серце... — билось двоє їх!
І так без ліку на підмогу
вставало серць, і рук, і ніг...

І так без ліку у кварталах
вставали все нові бійці.
Щось неймовірне, дивне сталось
тоді на Либеді-ріці!

І розгубилися з одчаю,
і ужахнулись вороги:
махне рукою — двох немає,
ступне ногою — ні ноги...

... І зацілила біла галич,
перемогли робітники...

А я вдивляюся у далеч,
а я пригадую казки...

1925

ЦЕНЬ-ЦАНЬ

I

Я щодня робітничим кварталом
з передмістя додому спішу;
а згасаюче сонце поклато
скрізь на дахи вечірню іржу...

Під ногами послалась втома,
засмутила баgreць на листку;
я щодня поспішаю додому,
і спиняюсь чомусь на містку...

І пригадую раптом і досі
про баgreць одгорілих повстань,
він лежав перехрестям на розі,
косоокий і мідний Цень-Цань...

З неба зорі дивились на нього,
відбивались на лезах очей...
Я щодня з передмістя старого
поспішаю під захист ночей...

II

Ми з передмістя наступали,
від куль згинався кожен крок;

востанне бились генерали,
ховались потай у куток...

З-за ринви мушка гострим оком:
тепер і ворог без погон;
рушницю зціпивши, за рогом
команда наповал: „Огонь!“

Не стерпів дракона наруги
„кулі“ занедбаний, Цень-Цань;
і кров'ю прикипів до бруку
від куль його останній пан.

Але ж не довго прапор маяв,
шинеля-прапор над містком;
прийшов з небесного Китаю,
а вмер земним робітником...

III

І він покинув мур китайський,
пішов у безвість, навмання;
він так любив пахучий чай,
але щодня
йому доводилось возити,
немов худоба, пишних пань,
таких цяцькованих і ситих...
І от Цень-Цань
поїхав десь під інше небо,
де між пригноблених людей
ще гірше працювати треба
у млі царських ночей.
Ей,
спочатку гнали батогами
лудати землю — на Байкал,

а потім ятрили гудками
біль, жаль...

Аж поки кров не тільки в жилах,
а й на прапорах розлилась,
коли на вулицях спітнілих
зірки чіпляли до чола.

IV

„Батьківщина — далеко, десь там:
не вернути зотлілих пісків...
Коли б сила заклалим ногам,
я б до пісків полетів!..

Уночі, восени, під дощем,
наче місяць, встає Хуайнань...
Згадки линуть, мов гуси, ключем —
вище дахів, вище бань...“

— Отак часто хлипав Цень-Цань
уночі, восени, під дощем.

V

Революція!
Революція!

VI

І Київ теж пішов:
на пана! —
Поділ, Шулявка, Арсенал;
а хто не йшов —
не жаль,
догана
його цекла гостріше жал.

Цень-Цань,
занедбаний китаєць,
покинув сіре небо-твань,
і зірку на кашкет чіпляє,
Цень-Цань.
Хоч він і темний, косоокий,
йому ж здалося, що хоч там,
немає там
гудків жорстоких
і чорних брам...
В руках — рушниця,
в грудях — криця,
на думці ж —
пан, —
він проти нього вийшов биться,
Цень-Цань.

VII

Ми з передмістя наступали,
від куль згинався кожен крок,
востаннє бились генерали,
ховались потай у куток...

З-за ринви мушка гострим оком:
тепер і ворог без погон;
рушницю зціпивши, за рогом
команда наповал: „Огонь!“

Не стерпів дракона наружи
„кулі“ занедбаний, Цень-Цань;
і кров'ю прикипів до бруку
від куль його останній пан.

Але ж не довго прапор маяв,
шинеля-прапор над містком;
прийшов з небесного Китаю,
а вмер земним робітником...

VIII

Прийшов з небесного Китаю,
а вмер земним робітником...
Ніхто про нього не згадає,
хіба що я своїм рядком...

1922

ПОДОРОЖ НА ДНІПРЕЛЬСТАН

І пил,
і вітер,
і п'ятьма
в обличчя б'ють,
затримать хочуть.
І ніч
воліла б нас піймать,
заславши обрій
чорним клоччям.
І тінь
від кинутих століть
кістляво руки розпростерла,
немов чигає
цілий світ
роздерти надвое.
І жерла
розкиданих кругом потвор
ціляють просто в нашу цятку.

А поїзд мчить.
І, наче хорт,
йому під ноги
рветься згадка.
І бляху розтинає свист
прихованої тьмою зграї.

Немов прорвавши темний ліс,
назустріч банда вилітає.
І круча обертом іде
під ламаною колією.
І пилом заступає день
над Україною тією!
І колом обступив туман
пори,
припалої кістками..

Аж ось
зникає чорний бран
колишніх марень над ярами.
Аж ось
і станція встає,
встає Велике Запоріжжя.
Крізь далеч ледве пізнаєм
його історію колишню.
І ми виходим із примар
на простір і на світло наше.
І беремо путівок жар,
і розриваєм коло враже.
Авто летить.
За ним бігом
встають і спогади і міти.
І розриває коло їх
стривожена бригада наша.
Ми повертаємо за ріг
непевних історичних хащів.
І зір прорізує пільму
уже розвіяних туманів.
І никне далеч у диму
надромантичної омани.
І западаються яри

давно перейденого краю.
І враз бригада із гори
на інший обрій вилітає.
І вже дорога
серцю в такт,
яке із нашої епохи.
Світає.
І встає мета,
немов затока синьоока.
І коливається туман
над незнайомим узбережжям.
Ми в'їздимо в знайомий план
споруд стривожено-бентежних;
сердець, будівель і мостів,
що здійнялися над віками...
Здається, цілий світ тремтів
перед високими огнями!
Здається, рвалася кругом
остання неймовірна круча.
Напевне рвалася кругом
остання історична круча!
А край узгір'я бризки
пилінками спадають.
І блискавки і блиски
від іскор водограю.
І райдугою звівся
цей міст понад будови.
І точиться з узлісся
повітря смарагдове.
Черпає повним жбанком
його найменша цятка.
І сплескує світанком
і річка,

Й шпиль,
і згадка.
Пилинками спадають
край узбережжя бризки.
І блискавки і блиски
над річкою.
Світає.

Світає.
Сплескує навкруг
гармонія струнких конструкцій.
Схилившись над мостом,
мій друг
захоплений ігрою рук цих,
що рвали кремінь узбереж
і зупиняли вир порогів,
щоб дати інший профіль теж
глухим просторам круторогим;
і клали камінь поривань,
здіймаючись гінкою віссю.
І не один стрункий тут план
бентежним велетнем підвівся.
Підвівся й гребінь дамби тут!
Оббризканий ранковим блиском
проймався струмом кожен кут
під виром райдужного тиску.
І води тислись під мостом,
затримуючись між биками.
Але гули вони гуртом
цілком новими голосами.
Немов натхненний той оркестр
веде мелодію мажору,
здіймається електросплеск
серед розкиданих просторів.

І ми очима уп'ялись
у далеч,
за Дніпро,
за гатку...
Вкривається огнями скрізь
країна дивного достатку.
І простягається навпрост
за обрій,
у степи,
в райони, —
прямий, як поривання, трос,
зірвавши геть нічну запону.
І, наче стріли, мов шляхи,
врізаються обіруч пруги,
ударившись у береги
вольтажем дивної напруги.
Високої напруги струм
проймає твань і морок рушить.
А скільки сил і скільки рук
у таємницях цих споруджень,
якими править комунар,
з-за пульта даючи сигнали,
щоб освітити мряку хмар
і влить енергію у далеч...
Цей інженер — він мрійник теж.
І коли ми його зустріли,
серед високих узбереж
він шиковав, припалий пилом,
свій точний і суворий фланг,
якого вже ніщо не спине.
Працює певно Дніпрельстан,
і генератори, й турбіни...

І вже вмикається у день
озорена бригада наша.
Усе, що мріялось, іде.
І проти вже ніхто не скаже!
Фантазія.
Проекти.
— Так...
Тепер вам досить є роботи!
Цвітуть сади.
Гудуть міста.
І люди іншої породи.
Щоб їх побачить і знайти,
ми стільки перейшли туманів.
-А скільки залишилось тих,
що не дійшли до наших планів!
Що серед мороку ночей
плекали тільки крапку мрії...
Ми також певне бачим ще
поки що тільки частку дії
своїх напружень і стремлінь,
і струму нашої напруги.
Але який крутий розгін
і скільки голосного руху! —
в полях,
у шахтах,
у містах
високої, мов день, епохи,
що гучно б'ється серцю в такт
людей моїх найкращих років.
Запались,
зникли,
одійшли
узгір'я історичних хашців.

І де стояли лиш вали,
якими крився дикий пращур,—
тепер стоїть тут інший стан,
стан переможної когорти,
що ставить гордий Дніпрельстан,
що Дніпрельстан будує гордий.
І, наче стріли, мов шляхи,
врізаються обіруч троси,
ударившись у береги
вольтажем

дивної

погрози.

1933

ІВАН ШУКАЄ ДОЛІ

Уривок з поеми.

Стоїть над балкою село.
Над яром вулички схилило.
Жагуче погляд свій звело.
У далеч дивиться безсило.
Безмежний степ. Широкий лан.
Глибокий став. Безкраї луки.
Та їх давно загарбав пан,
і люди орють їх для дуки!
Куди не глянь — і поле й гай.
Та панський гай, і панська нива!
Сумне село. Кругом журлива
лунає пісня. Стогне край.

Прийшла під нагаями воля,
царем приборкана святим.
І кріпаку лишилось поля
хіба що для хреста над ним.
А чим засіять, чим зорати
свою могилу за селом?
Сірома йде у найми стати,
щоб одробить її горбом.
І сохне син. І плаче мати.
Схилилась над своїм дитям.

І людям хочеться гукати:
— Покари лютої панам!..
Невже до смерку працювати,
вставати до світанку знов?
І вже до пана у палати
луною відгомін пішов.
І починає клекотіти
село над яром Лихоліти.

І підхопили через річку,
і б'є на сполох Чигирин,
і підпалили, наче свічку,
уже маєток не один.
Сірома в боротьбі добуде
розкуту волю без царів!
І всюди гартувались люди.
На пана їх Голота вів.
І над вечірньою імлюю
до помсти закликав Іван.
Безмежний степ, широкий лан
вставали хвилею гучною...

Але вже чути за горою
команду, гук і барабан.
Драгуни сунуть сараною.
Дрижить земля. Радіє пан.
Бодай не згадувать минуле!
Вмивали потом. Кров пили.
А потім і уста замкнули.
Щоб гомоніти не могли.
Мов „не було, нема й не буде“
Вкраїни більше на землі.
І в кайдани веліли кути
і сина й батька на селі.

Щоб не шукали більше люди
святої правди на землі.

Обіруч простяглись дороги
від погорілого села.
На схід людей вели в остроги,
а вниз чумацька валка йшла.
Рипіли мажі під горою,
і ледве рухались воли.
Востанне пізньою порою
на Дін по рибу люди йшли.
І мріялось, чумацька доля —
гуляти вік серед степів.
Не одному ввижалась воля
в далеких мандрах чумаків.
Коли б не так! І тут жахота!
Хазяїн всюди дістає.
Шукає долі Іван Голота,
й собі до валки пристає.

Вони над річкою спинились,
кругом лежать край казанка.
І в далечінь луна котилась
від журних співів чумака,
що людям тяжко у дорозі,
волів хазяйських пасучи.
І чумакові у тривозі
не спиться довго уночі.
Хазяїн теплу пуховицю
на ліжку стеле нетверде.
А зморений чумак важницю
собі під голови кладе.
Що дука добре хазяйнує
давно на краденім добрі.

А під дощем чумак пильнує
добро хозяйське до зорі.
Якби було чим оплатиться,
то не ходили б по шляхах...
Та ще про жінку-удовицю,
коли вмира в степу чумак.

А ранком закладали в ярма
ласкавих та чужих волів.
І не один тоді недарма
у серці помсту затаїв.
Понаживалися Яхненки
і Семиренки на волах.
І оселились куркуленки
уже на дальніх хуторах.
І вже змінився неозорий
чумацький несходимий шлях,
де тільки хмара із-за моря
і часом пролітає птах;
та цариною степовою
колишеться ковиль-трава,
і над прозорою рікою
нетяга валку напува;
де неосяжно перед зором
простерлась синя глибочінь.
Багато змін... І над простором
вже інший гук і інша тінь.

Спинились люди коло балки.
Щось занедужали воли.
І довго гомоніла валка
серед ранкової імлі.
Чекають смерті круторогі,
схиливши голови к землі.

Що скажуть чумаки убогі
багатим дукам на селі?
Чи довго ждати їм розплати?
За возом молодість пройшла.
І решту віку одробляти
їм доведеться за вола.
Нехай не дїждуть! І сірома
рушає в далеч на зорі.
Чека їх доля невідома.
Хто в хутори, а хто додому,
а хто до дуки в грабарі.

Степи укрились хуторами
й дими знялись у далину.
І десь далеко за горбами
щось розтинає глушину.
У спеку, у мороз, у сльоту
з дебелим заступом в руках
ставали люди на роботу
в ярах, на кручі, в болотах.
Стелили власними тілами
нетяги зрушені степи,
І насипами та мостами
грабарські зводились горби.
Не рейки, не стовпи, не шпали, —
кругом лежали трупи ниць.
Кістями людськими прокладали
путі далеких залізниць.
Здавалось, колія потоне
в густій крові набряклих жил.
Але здіймалися прокльони
із незасипаних могил!
Здіймались руки із болота,
щоб до хазяїна дістать...

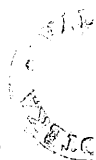
І далі йде Іван Голота,
у шахти мусить утікати.

Де більше пекло на землі?
І вгору глянути несила!
Шахтарська хмара клекотіла
в підземній штрековій імлі.
Немов земля з глибин вергала
не вугіль той, а кров руду.
І спрага помсти виростала
у надрах дукам на біду.
І люди йшли сюди зусюди
від злиднів, пана й посіпак —
і з-над Дніпра тікали люди,
і з Волги теж тікав бідак.
Спускалися у шахту голі
у горілчаному диму.
Ішли сюди шукати долі,
але знайшли собі тюрму.
В забої чорнім ледве блима
непевним блиском каганець.
І смерть у шахті. За плечима
стоїть німа. Страшний кінець!
Новий завал... Новий прибуток...
І зиск від акцій підіймавсь.
І щоб залить шахтарський смуток,
новий шинок в степу з'являвсь.
Пани терзають здобич хижо,
вп'ялися кігтями в тіла.
Той з Лондона. А цей з Парижа.
Або з варшавського кубла.
Той із Москви. А цей з Полтави.
А мова галиччі одна.
Щоб більший зиск. Щоб їхне право.

І глум, і визиск, і мана.
Щоб гори вугілля й заліза,
і безліч іншого добра.

А шахтарі вертають знизу
безсилі й чорні, як мара.
Земля їх, мов руду, вергала,
що наче кров'ю запеклась.
І знову смерть. І знов не стало
в забої друга... Прийде час!
І встане мста. І кара буде.
Уже хвилюються й тепер.
Стоять під небом чорним люди,
і гнів з лица покору стер.
І клекотить кругом;— „Розплати!“
„Розплати!“—відгомін іде.
Злітають кайла і лопати
над головами у людей.
Горять над виселком заграви.
Під Юзівкою клекотить.
Щоб злидарям здобути право
по-людському на світі жить.
І, мов метелик, коло стінки
слова в землянці шелестять.
І довго чути, як дзвенять
уперше Леніна сторінки.

1536

З М І С Т

1941—1945

СТАЛЕВА РАДЯНСЬКА ВІТЧИЗНА

Веде нас Сталін	5
Сталева радянська вітчизна	7
Кари	9
Сестра	11
Під вишнею розлогою	14
Солончаки	16
Що для перемоги ти зробив	17
Відповідь слов'ян	19
Вінок слави	20

ДІВЧИНА З УКРАЇНИ

Дівчина з України	21
Степова черемха	23
Зорі	25
Голос моєї країни	26
Мати	28
Дівчина з лялькою	29
Дитя і мати	30
Голосить Голосіів	31
На Україну далеку	33
Балада про месників	35
Верба рясна	37
Рожевий яблуневий цвіт	40
Красолі, айстри, й нагідки	41
Балада про бранок	42
Луна	44

РОВЕСНИКИ І ПОБРАТИМИ

Ровесники і побратими	46
В бою ти не один	48
Думи з Дону	52
Гроза над Невною	54
Сталінград	58
Яса	60
Пісня і зброя	61
Сад	62
Пісняр	63
Перед пам'ятником Пушкіну	66
Тільки для німців	67
<i>In angello cum libello</i>	69

ЗІ СХОДУ НА ЗАХІД

Зі сходу на захід	71
Ой, Дніпре, мій Дніпре	73
Вісті	77
Йдуть бійці на захід	79
Наступ триває	81
Добрідень, Україно	83
Не мрія і не сон це	85
Клятва на руїнах	86
Не вітер, я бачив	87
Брати	88
Встає Радянська Україна	89

ВЕЛИКА ГОДИНА

Обпалений огнем війни	91
Наш син	93
Навіки ти єдина	95
Його ім'я	97
Скільки вже пройдено	99
Щастя	100
Перемога	102
Він писав не раз до матері своєї	104
Розквітла вишня при дорозі	105
Сонце зі сходу	106
Вже розкривається, мов тайна	108
Після війни	109

РАНОК

Ранніми ранками росяно	113
Ex oriente lux	114
Ранок	115

МЕТА Й МЕЖА

Мета й межа	116
Понтида	119
Зустріч у горах	122
Пил і пал	124
Візія	125
Західна балада	129
Чорний вугіль	132

ДОРОГА

Дорога	135
Країна роботи	138
Республіка	141
Дванадцятий	143
Зненависть	145
І скорб... і гнів	148
Людина	149
Вітчизна	150

БЕЗСМЕРТНИК

Зустріч	152
Слава	154
Пісня про друга	156
Зустріч друзів	158
Джерело	160
Поет	161
Новина	163
Безсмертник	165

ПОЕМИ

Казка	166
Цень-Цань	169
Подорож на Дніпрельстан	174
Іван шукає долі	181

Редактор П. Т и ч и н а.
М. Терещенко. Собрание стихотворений.
(На украинском языке).

БФ 02798. Зам. 912. 6 друк. арк.

Підписано до друку 6/XI 1946 р. Тираж 10.000 пр.

Надруковано з набору 4-ої поліграф. фабрики в друкарні ФЗУ, Київ, Золотоворітська, 11.

WIKIPIEDIA
THE FREE
ENCYCLOPEDIA
THAT ANYONE
CAN EDIT